

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

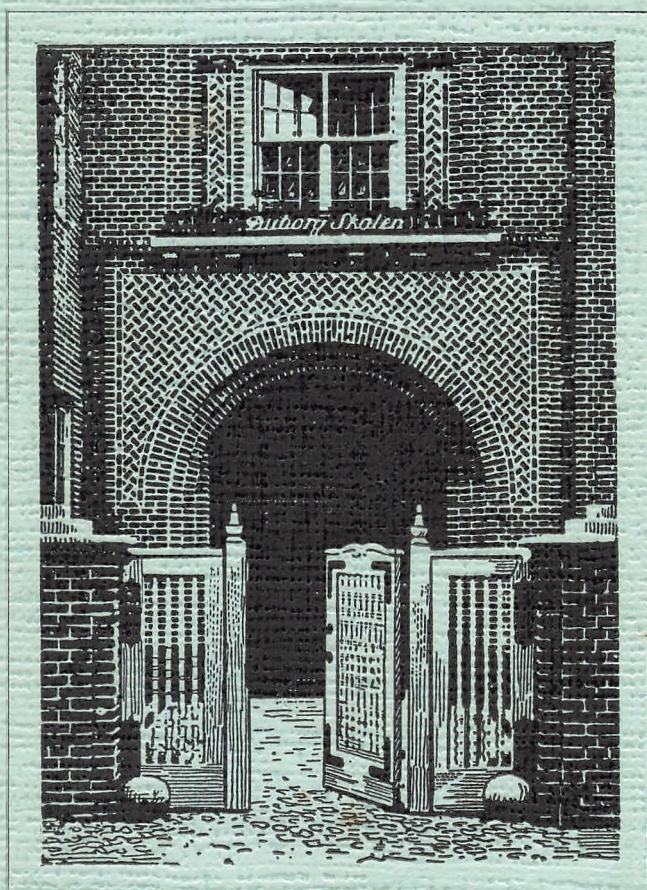
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DUBORG-SAMFUNDET

FLENSBORG

Årsskrift 1948-49

DUBORG-SAMFUNDET

FLENSBORG

Årsskrift 1948-49

Konrad Jørgensens Bogtrykkeri, Kolding.

*Bag Grænsepælene, som vil os skille,
gaar Tusinder af Hjerter med i Strid
og drikker af den samme Haabets Kilde
og bier paa den samme lyse Tid.*

Vilhelm Gregersen.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Forstander, cand. mag. <i>Jørgen Jessen</i> , Flensborg: Vi er Sønderjyllands Ungdom	5
Adjunkt, cand. mag. <i>Th. Madsen</i> , Flensborg: H. V. Bissen. En sydslesvigsk Kunstner	7
Fhv. Stationsforstander <i>E. Hersbøll</i> , Harreslevmark: Om Landet mellem Sli-Dannevirke og Ejder	21
Adjunkt, cand. mag. <i>Johs. Lomholt-Thomsen</i> , København: Flensborgeren, Professor Christian Paulsen. Den første Sønderjyde	25
Lektor <i>Johannes Hoffmeyer</i> , Holte: Da Friheden fødtes. — I Hundredaaret for 1948	37
Af Vilhelm Gregersens Levnedsløb. Ved Skoleinspektør <i>Peder Jensen</i> , Harreslev	48
Overlærer <i>R. P. Sørensen</i> , Frøslev: Qaqamut	61
Skoleinspektør <i>Peder Jensen</i> , Harreslev: Om Danmarks Stilling til de sønderjydske Spørgsmaal	66
Duborg-Samfundets Kronik	75

VI ER SØNDERJYLLANDS UNGDOM

Mel.: Frugtbare ligger Danmarks Ager.

*Vi er Sønderjyllands Ungdom,
som fra Sli til Frislands Øer
kalder Jorden her vor Hjemstavn
ifra List til Ægirs Dør.*

*I vor Arbejdsdragt,
frejdigt, uforsagt,
vil vi stride Landet hjem igen
til Danmark.*

*Vi er Sønderjyllands Ungdom.
Tændt er Haabet i vort Bryst,
aldrig slukt af Ørnens Vinger
lyser det fra Kyst til Kyst.*

*I vor Arbejdsdragt,
frejdigt, uforsagt,
vil vi stride Landet hjem igen
til Danmark.*

*Skønt er Landet, som vi elsker,
ranet, hærget, lagt i Baand.
Bring nu Danmarks Led i Lave!
Gør det stærkt med Ord og Haand!*

*I vor Arbejdsdragt,
frejdigt, uforsagt,
vil vi stride Landet hjem igen
til Danmark.*

*Danmarks Folk er vort trods Grænser.
Giv os Frihed! Tag vor Tro!
Ud af Fortids Fejl og Sejre
skal vor fælles Fremtid gro.
I vor Arbejdsdragt,
frejdigt, uforsagt,
vil vi stride Landet hjem igen
til Danmark.*

*Er end Uejen lang og slidsom,
Ingen kue skal vort Mod.
Vi gaar frem med unge Viljer
for en Sag saa ren og god.
I vor Arbejdsdragt,
frejdigt, uforsagt,
vil vi stride Landet hjem igen
til Danmark.*

*Vi er Sønderjyllands Ungdom,
født til Frihed, mødt med Tvang.
Danmarks Sprog i Mund og Hjerte
løfter højt vort Haab i Sang.
I vor Arbejdsdragt,
frejdigt, uforsagt,
vil vi stride Landet hjem igen
til Danmark.*

Jørgen Jessen.

*Tilegnet Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger.
Trykt 1. Gang i »Flensborg Avis« 14. Marts 1947.*

H. V. BISSEN

EN SYDSLESVIGSK KUNSTNER

1948 er et Mindeaar, hvor vi Danske først og fremmest mindes de historiske Begivenheder i 1848. Men der er i høj Grad i Aar Grund til at mindes en god, dansk Mand, nemlig den store Billedhugger *H. U. Bissen*, hvis 150 Aars Fødselsdag kunde fejres den 13. Oktober. Thi Bissen var ikke alene en fremragende Kunstner, men ogsaa en varm, fædrelandssindet Mand, hvis Navn blev kendt viden om. Hans Kunstnergerning vil for bestandig være til Ære for det Land, han ved sin Fødsel tilhørte, og som han helt anerkendte som sit Fædreland. Som Sydslesviger og Grænsebo er han vokset op med dansk og tysk Kulturpaavirkning, og der kunde derfor have været Fare for, at han som saa mange andre før ham var gaaet sydpaa for maaske lettere der at have kunnet bryde sig en Kunstnerbane. Men Bissen gik — til Held for dansk Billedhuggerkunst — nordpaa, og det blev saaledes en Sydslesviger, der i Kunsten kom til at tolke det nyvaagnede Folkeliv efter 1848. Efter *Thorvaldsens* Død 1844 stod han som vor største Billedhugger og blev Brobyggeren fra den noget fjerne Klassicisme til en ny dansk Kunst med nationale og nordiske Emner.

Herman Vilhelm Bissen var født i *Slesvig By* 1798 som Søn af en indvandret Holstener; hans Moder stammede fra den nordlige dengang dansktalende Del af Angel. Aaret efter købte Faderen en Landejendom i Nordangel ud mod Flensborg Fjord, og her voksede Drengen op i skønne Naturomgivelser, ivrigt optaget af at lære Dyr og Planter at kende, en Interesse, som holdt sig gennem hele hans Liv. Faderen havde Anlæg for mekaniske Sysler, som gik i Arv til de to andre Sønner, der

begge blev dygtige Urmagere. Hermann viste derimod allerede ret tidligt Interesse for Tegning og for at forme Skikkelser i Ler i en nærliggende Lergrav eller for at snitte Figurer, Menneskehoveder eller Ansigter f. Eks. i sin egen Stol eller i Træerne i Haven, overhovedet hvor der kunde findes Lejlighed til det. Saadanne kunstneriske Anlæg kan findes hos mange Børn, og Forældre er ofte tilbøjelige til at overvurdere disse og bliver skuffet senere hen. Drengen havde ogsaa stor Læse- og Lærelyst, og Stedets Præst begyndte paa at bibringe ham Begyndelsesgrundene i Latin, da Faderen paa Grund af Pengekrisen i 1812 maatte sælge sin Ejendom og flytte tilbage til Slesvig By, hvor han maatte ernære sig af et lille Skriverembede. Hermann besøgte saa den almindelige Borgerskole, til han i sit 17. Aar blev konfirmeret og sat i Snedkerlære.

En Sygdom i et Ben nødte ham til at leve inden Døre en hel Vinter og gav nu hans Fremtid en anden Retning. Under det stillesiddende Liv den Vinter var det kun naturligt, at han fik Lov til at tegne og modelere. En Ven af Huset, Portrætmaleren *Böhndel*, bekendt for sin Litografi af Brüggemanns Altertavle i Slesvig Domkirke, tog sig nu af ham og underviste ham; en Tegnelærer *Westphal*, hvis Søn Fritz senere gik Kunstnervejen, gav ham Undervisning i Tegning. Disse Mænd og den daværende Provst, *C. F. Callisen*, skaffede Midler tilveje, saaledes at Bissen 1816 kunde komme paa Kunstakademiet i København og faa Uddannelse der.

Saaledes blev Bissen vundet for Danmark ligesom før ham Nordslesvigeren *C. W. Eckersberg* og Sydslesvigeren *C. A. Jensen*. Bissen arbejdede nu flittigt i Kunstakademiets Tegneskole; ved Siden af uddannede han sig privat hos Historiemaleren *I. L. Lund*. Skønt han med Lethed kunde følge med i Undervisningen og gennemgik Akademiets forskellige Klasser, var han endnu ikke blevet helt klar over sig selv og sit Fremtidsmaal; han havde en kritisk Periode og drog pludselig hjem til Slesvig, endnu inden hans Midler var opbrugt. Om han vilde forlade Kunstnerbanen eller maaske var utilfreds med Forholdene i København og nu vilde drage sydpaa, er ikke blevet klarlagt, men det menes, at hans Velynder, Provst Callisen, opmuntrede ham til at blive i Landet og fuldføre sin Uddannelse inden for

Kongens Riger og Lande. Da kom *Prins Christian Frederik*, den senere Kong Christian 8., paa Besøg i Slesvig, og Provst Callisen greb Lejligheden til at bringe Bissen i Forbindelse med den kunstelskende Prins, der ofte før havde hjulpet fremadstræbende unge Kunstnere, og som i Egenskab af Formand for Kunstakademiet ikke var uden Indflydelse. Prinsen fik Bissens Tegninger at se og syntes saa godt om dem, at han lovede ham Understøttelse, dersom han vilde vende tilbage og fuldende sine Studier i København. Han drager saa til Hovedstaden paany og arbejder flittigt i den kommende Tid. Allerede i 1819 vinder han den store Sølvmedaille uden i Forvejen at have faaet den lille, som Eleverne gerne skulde have først. En Tid ved han ikke rigtig, om han vil være Maler eller Billedhugger; men som ved et Tilfælde klares dette for ham. Da han i 1821 vil vinde den lille Guldmedaille, har han medbragt Redskaber til begge Kunstarter, men saa kom han til at knække den tynde Træspaan (Paletten), hvorpaa Maleren blander sine Farver. Derfor faldt det ham ubekvemst at male, og han gav sig saa til at modelere den Skitse, som inden Udførelsen skulde godkendes af Dommerne, og som forestillede »Jakobs Sønner, der bringer ham Josefs blodige Kjortel«. Den blev godkendt, og Bissen vandt nu til stor Overraskelse for Akademiet den lille Guldmedaille. To Aar senere — i 1823 — vandt han den store Guldmedaille for en Fremstilling af »Jairi Datters Opvækkelse fra Døden«, og hans Navn som Kunstner var hermed fastslaaet. Med Guldmedaillen fulgte Akademiets store Rejsestipendium, og i December 1823 rejser Bissen til Italien, til Rom, »den evige Stad«, som dengang tiltrak og stadig tiltrækker Kunstnere fra alle Lande. Hans Ophold dernede kommer til at vare i 9 Aar, i hvilke han faar rig Lejlighed til at leve sig ind i Oldtidskunsten og omgaas store Kunstnere, blandt disse først og fremmest vor store Landsmand *Bertel Thorvaldsen*.

Skønt Bissen ikke arbejdede i Thorvaldsens Værksted, og derfor ikke i sædvanlig Forstand kan kaldes Thorvaldsens Lærling, var han dog under denne store Kunstners Indflydelse, selvom han efterhaanden fik sin egen personlige Kunstopfattelse. Bissen var af Natur meget beskeden og tilbageholdende, hvilket ofte af hans Kammerater blev udlagt som Stolthed eller Mis-

undelse, noget som laa Bissen fuldstændig fjernt. Der forløb dog nogen Tid, før Bissen fik tilkæmpet sig Ro og Sikkerhed over for alt det nye, han oplevede og maatte lære. Bl. a. tog det lang Tid for ham, før han fik Øvelse i at hugge i Marmor, noget, han ikke havde faaet lært i København. Han slog sine Fingre, men gav ikke op trods mange Hindringer. I disse Aar havde han et ret svagt Helbred; det anstrengende Arbejde og dertil en for nøjsom Levevis i det daglige gav ham en nervøs Hovedpine og mange rheumatiske Lidelser, som han først slap fri for mange Aar senere efter en gennemgribende Kur.

Af kendte Arbejder fra disse Aar kan nævnes »Belisar, en Gruppe«, som fuldenndtes 1825. Belisarius var en østromersk Feltherre, som havde vundet navnkundige Sejre for sin Kejser i sin Manddom, men som i sin Alderdom levede i saa stor Fattigdom, at han maatte leve af de Almisser, medlidende Mennesker kastede i hans Hjælm.

Sammen med sin Ven, den danske Billedhugger *H. E. Freund*, foretager han i Sommeren 1827 en Rejse til Syditalien og Sicilien. Den følgende Vinter har vi bl. a. det smukke *Odysseus-Relief* fra hans Haand, der viser os den græske Helt kæmpende med Bejlerne til hans Hustru, da han efter 10 Aars Omflakken vendte hjem til sin Ø Ithaka og genfandt sin trofaste Hustru Penelope. Fra Aaret 1828 har vi den nydelige Statue »*Blomsterpiggen*«, et af hans første selvstændige Arbejder i Marmor. Nogen Tid senere — i 1830 — fik Bissen overdraget en dejlig Opgave af en Kreds formaaende Mænd i København, nemlig at udføre i Marmor en Buste i overnaturlig Størrelse af *Thorvaldsen*. Dette Arbejde lykkedes godt for Bissen; den findes i Kunstakademiet og giver os et fortrinligt Billede af den store Kunstner i hans sene, men endnu kraftige Manddomsaar. Bissen havde ogsaa den store Glæde i 1832 at faa overdraget den Opgave at skabe en *Frise* til den store Riddersal paa Christiansborg Slot. Endnu mere har det sikkert glædet ham, at den »store Mester« Thorvaldsen i 1832, mens Bissen endnu opholdt sig i Rom, bad ham om at udføre Modellen til den store Billedstøtte af *Johan Gutenberg*, Bogtrykkerkunstens Opfinder, som Byen Mainz havde bestilt hos Thorvaldsen; i Virkeligheden skulde denne smukke Statue altsaa regnes med til Bissens Værker.

I Efteraaret 1834 vendte Bissen efter en næsten 10-aarig Fraværelse tilbage til København, hvor han nu efter at være almindelig anerkendt som en dygtig Billedhugger, blev optaget som Medlem af Kunstakademiet; først maatte han dog udføre et Optagelsesarbejde efter en given Opgave. Akademiet havde dengang for Skik at give Eleverne Opgaver fra Biblen eller fra Homers Sange, naar de konkurrerede til Guldmedaillerne. De fra Udlandet hjemvendende Kunstnere fik derimod Opgaver fra Nordens Mytologi, Historie eller Natur, naar de vilde være Medlemmer af Akademiet. Bissen fik til Opgave at modelere en Valkyrie, en nordisk Skjoldmø, som skønt vel udført, mindede mere om Grækenland end om Norden. I den kommende Tid lever Bissen sig stadig mere ind i Nordens Aand, ikke mindst under Indflydelse af sine to bedste Venner *Prof. Freund* og Kunsthistorikeren *Professor Høyen*. Han drages ogsaa med ind i de nye politiske og nationale Strømninger, der gør sig gældende i 30-erne og 40-erne. Bissen ved nu med al Tydelighed, paa hvilken Side han hører hjemme; han bliver ogsaa Medlem af »Foreningen til Udbredelse af dansk Læsning i den dansk-talende Del af Slesvig«, og han, som i sin Barndom havde talt overvejende Plattysk, gaar nu over til som en god og loyal Borger i sit Fædreland bevidst at tale Dansk.

Lykkelig gift var han ogsaa blevet, idet han 1835 i Birkerød Kirke viedes til *Emilie Hedvig Møller*, Datter af Ejeren af Gaarden »Friheden« i Høsterkøb ved Hørsholm. Bissen henlever nu en Række lykkelige Aar, travlt optaget af sin Kunstnergerning, undtagen naar hans nervøse Hovedpine nødte ham til at holde sig i Ro. Men hans Aand hvilede alligevel ikke, men undfangede den ene kunstneriske Ide efter den anden.

Skønt han i det daglige var uhyre ligevægtig og gik i stadig Tilstand af jævn Munterhed, kunde han dog gribes af Sorgens dybeste Følelse, naar den ramte ham, eller kunde i høj Grad gribes af Harme ved at se en eller anden Uretfærdighed blive udøvet.

Fra 1835—40 havde Bissen nok at gøre med at faa Frisen til Christiansborg Slot udført. Frisen, et Optog af ca. 300 Figurer, som han kaldte »Bacchus og Ceres bringer Menneskene Kulturens Gaver«, blev fuldendt ved Nytaarstid 1841. Det meste af dette

store Arbejde gik desværre tilgrunde ved Christiansborgs Brand den 3. Oktober 1884. Til hans bedste Værker fra Femaaret 1835—40 hører nogle Billedstøtter og Buster af kendte danske Mænd, som f. Eks. den store Jurist og Politiker *A. S. Ørsted* og Biskop *Mynster*. Bissen lavede i disse Aar ogsaa Udkast til en Række Billedstøtter, nemlig til 18 Kvindeskikkelser fra den græske Mytologi og fra Nordens Historie til »*Dronningens Trappe*« i Christiansborg Slot, hvoraf de allerfleste gik tabt ved Slottets Brand 1884.

I Aaret 1840 valgtes *Bissen* enstemmigt til Professor ved Akademiet, da hans Ven *H. E. Freund* døde i sin bedste Alder. Kunsten gik i den kommende Tid mere og mere bort fra Thorvaldsens Klassicisme i Retning af noget virkelighedsnært og hjemligt; Tiden krævede en Kunst, der kunde tale til Folket om nordisk Aand og Historie. Efter Thorvaldsens Død 1844 var det, som om *Bissen* frigjorde sig for Klassicismen og udfoldede sin egen Selvstændighed, uden derved helt at miste Forbindelsen med Fortiden. Begivenhederne fra »det store Aar 1848« modnede ogsaa *Bissen* til at udforme Opgaver, der udsprang af det danske Folks nationale Opvaagen. De sidste 20 Aar af *Bissens* Liv rummede hans afgørende Indsats.

Det blev nu *Bissens* Opgave at fuldende og ordne en Del af sin afdøde Ven *Freunds* Værker; ligeledes at fuldføre efter Thorvaldsens Død hans ufuldendte Arbejder. *Bissen* havde i 1837 været Medunderskriver af et Brev til Thorvaldsen for at formaa ham til at skænke sine Kunstværker til Byen København; disse skulde opbevares i et Museum, hvortil der ad Fri-villighedens Vej blev indsamlet en betydelig Pengesum. Arkitekten *Bindesbøl* blev Museets Bygmester. Ogsaa *Bissen* fik sin Del i Arbejdet. Da Museet nærmede sig sin Fuldendelse, ønskede *Christian d. 8.*, at en Sejrsbugde paa sin Triumfvogn skulde anbringes paa Bygningens Tag; denne Triumfvogn, forspændt med 4 Heste, formede *Bissen* med stor Dygtighed. Thorvaldsens Museum aabnedes i 1848 og har siden da hørt til Hovedstadens skønneste Seværdigheder.

Bissen arbejder i Fyrerne med utrættelig Iver og ansøger sine Medarbejdere til at tage kraftigt fat. Han faar Lejlighed til at gense det dejlige Rom, hvor han tilbringer omtrent et Aar

i lykkeligt Samvær med sin Familie, og hvor hans kunstneriske Personlighed modnes mere og mere, saa at han staaer vel rustet til de Opgaver, der venter ham. Hans Helbred bedredes ogsaa i disse Aar, især efter hans andet Kurophold i Sommeren 1847 ved Badestedet Gräfenberg i Sudeterbjergene.

I den gamle Materialgaard ved Frederiksholms Kanal havde han nu faaet en dejlig Bolig og Arbejdsplads, som hans afdøde Ven Prof. Freund havde beboet til sin alt for tidlige Død. Her færdedes lige til sin Død Bissen stilsfærdigt i sin tarvelige Arbejdsbluse mellem sine mange Elever og Medarbejdere.

Saa kom det store Aar 1848, hvori Kong Frederik 7. gav Folket en fri Forfatning, og det slesvig-holstenske Oprør brød løs. Bissen var af hele sit Hjerte med i den danske Folkerejsning, og derfor udsprang ret naturligt i disse Aar hans Udkast til de herlige nationale Mindesmærker, som for evig Tid fastholder hans Berømmelse som Kunstner: *Den tapre Landsoldat* og *Gravmælet over de faldne fra Fredericiaslaget*; endelig *Istedløven*, hvis Skæbne blev saa omtumlet.

Ret hurtigt efter Sejren ved Fredericia 1849 blev der Tale om at rejse et Sejrsminde, idet allerede den 12. Juli flere ansete Navne saasom H. N. Clausen, Hyidt, C. Paulsen og I. F. Schouw udsendte en Opfordring til det danske Folk om at være med til at give Bidrag til et Minde for Sejren. Man besluttede at indbyde Billedhuggerne Bissen og Jerichau til at lave Udkast til et Mindesmærke, som saa skulde offentligt udstilles. Jerichau kom med et Udkast, der forestillede Krigsguden Tor; Bissen derimod havde først den Tanke at fremstille en Uffe-figur, hvor man saa denne kraftige Yngling med venstre Fod hævet drage sin Faders Sværd ud af Skeden; men inden Aarets Udgang var Skitsen af Uffe blevet til Landsoldaten, hvori baade det rent alment menneskelige og det særligt danske var forenet. Thi det var jo den jævne, menige Soldat, der ved sit Mod og sin Offervilje havde baaret Sejren hjem. Det er et Kunstværk, vi alle den Dag i Dag kan glædes over at skue. Det er ikke en Kriger i almindelig Forstand, men en jævn Soldat, der i sin Glæde over Sejren, med den ene Fod paa en erobret Mørser, løfter en frisk Bøgegren som Sejrstegn. Bissens Udkast sejrede i Konkurrencen, og han gik i Gang med Arbejdet, der

imidlertid tog ham ret lang Tid at udføre. Han havde nu ogsaa mange andre Opgaver ved Siden af, — og desuden tyngedes han i disse Aar af Sorgen over Tabet af sin Hustru, som døde efter en langvarig Sygdom i 1850. Det skønne Gravmæle over

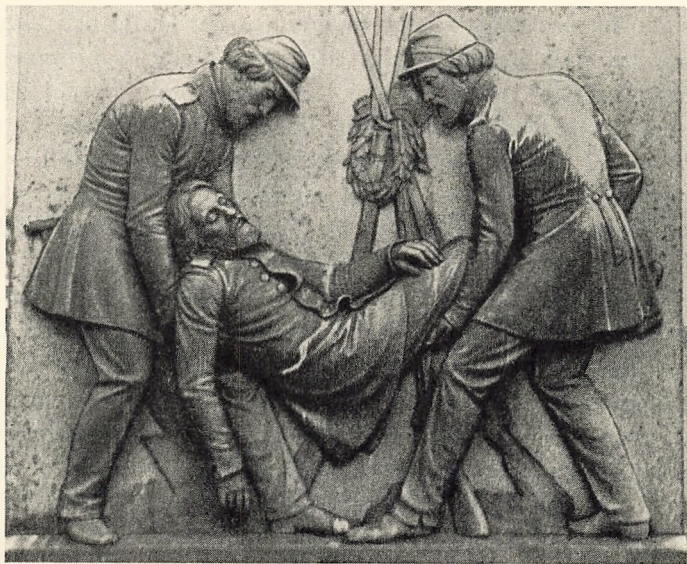

H. V. Bissen: „Landsoldaten“, Fredericia.

de faldne i Slaget ved Fredericia havde han færdigt i August 1851, og det fik snart (1853) sin Plads paa Trinitatis Kirkegaard i Fredericia. Det er det bekendte Reliefmonument, der forestiller to danske Soldater, som bærer deres faldne Kammerat til Graven. Mindesmærket hviler paa en Granitmur, hvori den navnkundige Flensborger, Billedhugger *Klewing* havde indhug-

get Navnene paa over 400 faldne, der efter Slaget havde fundet deres sidste Hvilested der. Om Bissens Gravmæle siger den danske Kunstner *Niels Skovgaard*: »Det danske Billedhuggerværk, der har haft størst Betydning for mig, og som jeg sætter højest, er Bissens Relief paa Krigergravene i Fredericia. Det er, ligesom om han der er kommet Antikkens Aand nærmere

H. V. Bissen: Mindesmærke for de faldne paa Trinitatis Kirkegaard, Fredericia. Bronzerelief paa Granitbaggrund udført 1851.

end hans Forgængere, vel sagtens fordi han ikke direkte har efterlignet den.« —

Det tog som nævnt lang Tid at faa Landsoldaten udført i dobbelt Legemsstørrelse og derefter at faa den støbt i Malm. Endelig skulde den føres til Søs til Fredericia og opstilles paa et mægtigt Fodstykke. Afsløringen af Landsoldaten fandt Sted 1858 paa Aarsdagen for Slaget ved Fredericia, ni Aar efter den Begivenhed, den skulde forherlige. Det blev en stor Festdag for Byen, mange Mennesker var strømmet til for at deltage i Festen. Trinitatiskirkens Sognepræst *Pontoppidan*, Digteren Henrik Pontoppidans Far, udtalte »Fred og Velsignelse og Tak med de hensovede Heltes Minde. Fred og Velsignelse over den

Helsesæd, som endnu vokser i den danske Vang«. Ved Afsløringen af Mindesmærket talte *Orla Lehmann*, en af den danske Folkefriheds Forkæmpere, dengang Amtmand over Vejle Amt, hvortil Fredericia jo hører, varmt og djærvt, hvorefter Sangen af C. Ploug, forfattet til Lejligheden, lød ud over den store Forsamling, samlet ved Prinsens Port i Fredericia Vold.

Bissen fik en Gang til den Opgave at fremstille den danske Landsoldat. Det er det Malmrelief, som findes i Muren paa Garnisons Kirke i København. Arbejdet, som blev færdigt 1855, er et Gravmæle over den unge, lovende Maler *J. Th. Lundbye*, der var den første danske Soldat, der gav sit Liv for Danmark i Trearskrigen — et ulykkeligt Vaadeskud gjorde Ende paa den unge Kunstners Liv. Paa Gravmælet ses i Relief *Lundbye* lænende sig i oprejst Stilling til sit Gevær, iført den almindelig kendte danske Uniform fra Trearskrigen. Forinden havde Bissen udført den dejlige Billedstøtte af sin afdøde Hustru og den af Digteren *Oehlschlüger*, som den Dag i Dag findes ved Indgangen til Det kgl. Teater. Her ser man den store Digter sidde i sin Stol med Bog og Pen og i sin sædvanlige Klædedragt. Paa den anden Side af Indgangen til Teatret staar nu ogsaa en Billedstøtte af *Ludvig Holberg*, den danske Litteraturs Fader, udført af Kunstneren Th. Stein.

H. V. Bissen var en god dansk Mand; han var ogsaa en loyal Tilhænger af Kongehuset, hvilket ogsaa har givet sig Udtryk i hans Kunst. Først og fremmest af alle Bissens Kongestatuer maa nævnes Kong *Frederik 6.'s* ved Indgangen til *Frederiksberg Have*, kendt af alle, der har besøgt Hovedstaden og har været i den skønne gamle Have med de Kanaler, som Fr. 6. holdt af at sejle i, og hvor han blev hyldet af Folket. Denne Statue, som ifølge *H. Rostrups* Værk kaldes Kulminationen af Bissens Virksomhed, ja Højdepunktet af dansk Billedhuggerkunst, viser os denne folkekære Konge med højre Haand støttet mod Hoften, med rank Holdning tagende venligt imod de af Undersaatterne, der havde noget at forebringe Kongen. Af Efterfølgeren, Kong *Christian d. 8.* har Bissen ikke udført nogen Statue, skønt denne jo dog havde hjulpet ham i hans yngre Dage; men det maa vel forklares ud fra Kongens lidt vaklende Holdning over for den

stærke politiske og nationale Bevægelse i Danmark i Fyrreerne. De Forventninger, man havde stillet til Christian 8. ved hans Tronbestigelse, gik ikke i Opfyldelse. Ogsaa Bissen blev af denne Grund som saa mange andre Danske køligere indstillet over for Kongen. Langt senere i sit Liv har han dog udført en Buste af Christian 8.s Dronning, *Caroline Amalie*.

Kong *Frederik 7.* derimod, Grundlovens Giver, som trods sine mange Brist havde vundet stor Popularitet i Folket paa Grund af sit vindende, ligefremme Væsen, har Bissen udført tre Statuer af. Den ene staar i fuld Uniform med Hjælm paa Hovedet og Grundloven i Haanden i *Odense*. Den anden med Kalot paa Hovedet og Stok i Haanden paa Torvet foran Raadhuset i Hillerød, hvor han boede paa Frederiksborg Slot indtil dets Brand i 1859. Men den kendteste af alle Bissens Fremstillinger af *Frederik 7.* er den, som staar foran *Christiansborg Slot*. Den blev først færdig og opstillet efter Kunstnerens Død, idet Sønnen, Kunstneren *Vilh. Bissen*, som fulgte i Faderens Fodspor, udførte Støbningen i Malm af denne imponerende Kongestatue, hvor man ser Kongen tøjle sin fyrige Hest og med den for ham saa karakteristiske Haandbevægelse.

Til Rækken af Bissens nationale Mindesmærker kommer ogsaa den i usædvanlig stor Maalestok udførte *Løve*, som i 1862 blev rejst paa *Flensborg Kirkegaard* til Minde for de faldne fra Trearskrigen. Udfra Løverne i Danmarks og Slesvigs Vaabenskjold valgte Bissen at fremstille en *Løve*, der sindbilledligt skulde udtrykke Mod og Trofasthed, som Redaktør *Jens Jessen* udtalte det ved et Møde paa Skamlingsbanke i 1904: »Denne Isted-Løve er ikke udæskende eller hoverende, thi det, som Bissen, dens Skaber, har lagt ind i dens Udtryk, er ikke den brutale Magt, men Mod og Trofasthed.« — Kan være, at dens Værdi som Kunstværk, er omstridt, men for danske Sydslesvigere er denne *Løve* paa Flensborgs gamle Kirkegaard efter at være ranet af Prøjserne i 1864 nu blevet et Symbol paa Ventetid! Naar denne Statue atter staar paa sin oprindelige Plads, da er der sket Retfærdighed over for denne Landsdel. Bissen kastede sig med stor Energi over Opgaven, som ingenlunde var let for ham. Han foretog endog en Rejse til Paris for der i »Jardin des Plantes« at studere en levende *Løve*. Under Udarbejdelsen var

han flere Gange ramt af Uheld, men ved Udgangen af 1859 stod Modellen færdig i Ler. Det tog ca. 2½ Aar med at faa den støbt i Bronze, idet den blev færdigstøbt i Juni 1862. Paa Mindedagen for Slaget ved Isted den 25. Juli 1862 fandt Afsløringen Sted, og man saa Bissens Løve paa det mægtige Fodstykke af Kampesten, der var smykket med Medailloner af *Schlepppegrell, Helgesen, Krogh* og *Læssøe*, paa sin Plads foran Mindehøjen paa Flensborg gamle Kirkegaard. En Mængde Mennesker var paa denne Dag strømmet til Flensborg. I stort Optog drog man gennem Gaderne med den flensborgske Kommunalbestyrelse i Spidsen op over Højderne til den gamle Kirkegaard, og Professor *H. N. Clausen* holdt en kraftig Festtale. Fra tysk Side svarede der ret omgaaende med Demonstrationer, navnlig ved en stor Sangerfest i *Husum*. Slesvig-Holstenerne opfattede under alle Omstændigheder dette Gravmindesmærke som en Provokation, hvad der fra dansk Side aldrig havde været tilsigtet —, og Løvens senere Skæbne er for alle Danske saa velkendt, at den staar for os som et Symbol paa preussisk Brutalitet og Magthaveri. Efter Kapitulationen i 1945 har den som bekendt faaet sin foreløbige Plads i Tøjhusets Gaard i København, efter at den var blevet overdraget Kong *Christian den X.* som en Gave fra de amerikanske Besættelsestropper i Tyskland.

Bissen maatte ogsaa høre adskilligt fra slesvig-holstensk Side; han blev efter 1848 stemplet som Forræder og blev smædet i Smædedigte, hvad han dog tog sig let. Men Krigen 1864 med dens ulykkelige Følger: Tabet af Sønderjylland — gik ogsaa Bissen til Hjerte. Hans Kunstværk paa Flensborg gamle Kirkegaard var lemlæstet og bortført; hans Hjemstavn med Barndommens Egne og Forældrenes Grave var gaaet tabt.

Bissen var gennem hele sit Liv en flittig Mand, derom vidner ogsaa et Par Hundrede Portrætbuster, udført enten i Marmor eller Malm, hvorved saa at sige en hel Tidsalder staar frem for vore Øjne. De skal ikke nævnes alle, men fremhæves maa Billedstøtten af den store Astronom *Tyge Brahe*, som staar iført sin Ridderdragt foran Observatoriet paa Nørre-Vold i København. Endvidere maa ikke glemmes vor kække Søhelt *Peder Tordenskjold*, i almindelig Legemsstørrelse og med Paryk, Kyrads og Læderkøllert, som findes i den lille Gaard ved Holmens

Kirke, hvori ogsaa Tordenskjold hviler i sin Sarkofag. Til Kunstnerens bedste Portrætbuster regner man følgende: Professor *H. N. Clausen*, Naturforskeren *Jap. Steenstrup*, Digteren *J. L. Heiberg*, *Carsten Hauch*, *Ingemann*, *Grundtvig*, *Hertz*, *Carl Ploug*, Politikeren *Orla Lehmann* og Skuespilleren *K. Mantzius*. Blandt hans skønneste Kvindebuster kan nævnes hans første Hustru, Enkedronning *Caroline Amalie* og Skuespillerinden *Johanne Louise Heiberg*.

Da H. V. Bissen mistede sin Hustru i 1850, var den yngste Søn ikke ret gammel, og intet af de andre Børn var ude af Skolen; Hjemmet savnede snart meget haardt en Mors faste Haand. Bissen fandt et Par Aar senere sin anden Hustru, der var en Søster til Maleren *J. Sonne*. Hun blev ham en trofast Hustru og Børnene en god Mor. To af Børnene døde som smaa, men to andre, den ældste og den yngste, blev kendte Kunstnere. Den ældste, *Vilhelm Bissen*, fulgte i Faderens Fodspor og blev Billedhugger og til sidst Professor ved Kunstakademiet.

Den yngste, *Rudolf Bissen*, udviklede sig til at blive en habil Landskabsmaler. Mange af Danmarks senere kendte Billedhuggere har været Elever af H. V. Bissen og skylder ham meget for hans Vejledning i Atelieret og paa Akademiet. Hans Hjem og hans Atelier i den gamle Materialgaard ved Frederiksholms Kanal var noget ganske særpræget. I sin lille Have havde han plantet Masser af sydlandske Planter, Cypresser, Palmer, Kaktus, og havde tillige en Mængde levende Dyr saasom Firben og Skildpadder løbende frit omkring, et Udtryk for den Kærlighed til Naturen, han havde næret lige fra sin Barndom i Angel. Han havde et hjælpsomt Sind, og hans Venner gik i Nød aldrig forgæves til ham.

I Marts 1868, da Bissen gik i sit 70. Aar, blev han syg af en heftig Lungebetændelse, som i Løbet af et Par Dage gjorde Ende paa den saa tilsyneladende stærke Kunstners Liv. Danmark havde mistet en stor Søn. Den uden for Familien, der følte Tabet dybest, var Bissens bedste Ven, Professor *Høyen*. Han skulde samme Dags Eftermiddag have forelæst paa Akademiet over Michelangelo, men holdt i Stedet for en Mindetale over sin afdøde Ven. *Høyen* talte ogsaa ved Akademiets officielle Sørgefest for den afdøde Kunstner den 29. Marts, som over-

væredes af Kong Kristian den 9. og Dronning Louise. Hans Grav findes paa Assistens Kirkegaard, hvor mange andre kendte danske Mænd har fundet deres sidste Hvilested. Professor Høyen sluttede sin Mindetale med følgende Ord: »Nu er han gaaet bort, men han har efterladt sig en Skat, som hans Medborgere ville vide at frede om. Han har udsaaet en Sæd, hvoraf endnu mangt et Skud vil opvokse til Fædrelandets Ære.«

Th. Madsen.

Litteraturhenvisninger:

- H. R. Baumann: Tre Sønderjyder i den danske Kunst. S. A. 1892.
Ph. Weilbach: H. V. Bissen. Et Mindeskrift.
Oskar Bloch: H. V. Bissen.
Fr. Beckett: Hermann Vilh. Bissen. Sønderjylland II.
Jul. Lange: Udvalgte Skrifter I.
Karl Madsen: Billedkunsten.
E. Hannover: Danmarks Malerkunst.
H. Rostrup: H. V. Bissen.
P. Wilmann: Dansk Kunst.

OM LANDET MELLEM SLI-DANNEVIRKE OG EJDER

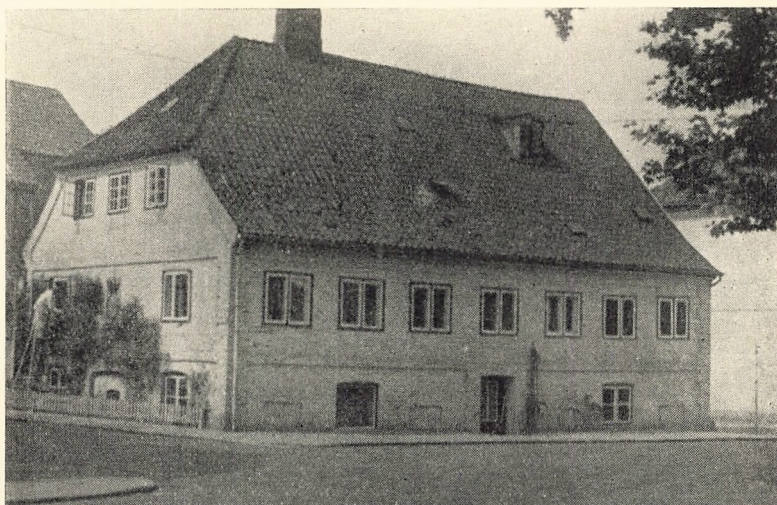
Den stærke Nydanskhed, som siden 1945 gradvis er groet frem i Sydslesvigs allersydligste Sogne, er et Fænomen, der mere og mere tildrager sig Opmærksomheden. Det er lettere at forstaa Foreteelsen paa Steder, hvor der dog *for henimod 100 Aar siden taltes et dansk Folkemaal*, men at det ogsaa sker saa langt mod Syd, hvor dansk Tunge ihvertfald i umindelige Tider ikke har gjort sig gældende, er det vanskeligere at blive fortrolig med.

Dertil kan yderligere fremføres, at der ifølge Overleveringen i ældre historisk Tid i disse Egne har fundet Kolonisation Sted af saksiske Indflyttere.

Herimod kan indvendes, at disse Fremmedelementer i Aarhundreders Forløb naturligvis forlængst har assimileret sig med Hertugdømmets øvrige Befolkning af dansk Æt. Ihvertfald følte man sig i denne Egn tidligere — saavel som nu — ikke som Holstenere, men derimod som Slesvigere. Og i 1864 var man her i betydelig højere Grad end i visse nordligere Egne loyale, danske Statsborgere, og den preussiske Erobring af Landet betragtedes gennemgaaende som en stor Ulykke.

Efter det nazistiske Styres endelige Fallit, efter saa mange Krige, Nederlag og Ulykker, paa Grund af det utaaelige Flygtningepres — og efter at de tidligere, undertrykte historiske Minder nu dukker frem i Befolkningens Sind vender den Blikket imod Nord mod sit gamle Moderland. Er dette til at undres over?

Der forelaa i 1947 fra disse Egne Anmodninger om Opretelse af 25 danske Skoler, deriblandt de temmelig store Skoler

Den gamle kongelige Mølle i Rensborg.

i Egernførde, Rensborg og Büdelsdorf. Kiel afviser naturligvis blankt, hvad der var det bedste, nemlig Oprettelse af Kommuneskoler. Fra dansk Side er, bortset fra Skolen i *Karby*, hidtil ikke givet Tilsagn om Tilskud til Oprettelse af nogen Skole.*)

Ved Valgene den 24. Oktober 1948 afgaves i Egernførde Amt 6153 S. S. V. Stemmer og i Rensborg Nørreamt 6788.

Adskillige Mennesker oppe i Danmark er dog nu efterhaanden blevet opmærksomme paa Sagens Betydning og Alvor og søger at yde vore Landsmænd den moralske Hjælp, de i høj Grad fortjener.

Da det kan have sin Interesse at se, hvad ældre Forfattere skriver om disse Omraader, skal nogle Eksempler herpaa anføres:

I Redaktør J. Jessens Bog: »Mellem Østersø og Vesterhav« skrives: »Thi det er en og samme Slægt, der bor fra Skagen til Ejderen, det er det samme Folk, der fra Arilds Tid har boet i gamle Danmarks Rige, baade paa Halvøen, Øerne og den store skandinaviske Halvø. Med Undtagelse af de tidligt indvandrede Frisere mod Sydvest og af nogle indvandrede Saksere i Landet mellem Sli og Ejder, er Folket i Sønderjylland af dansk Æt,

*) Efter at dette er skrevet er der yderligere oprettet Skoler i Ascheffel, Egernførde og Rensborg.

ligesaa dansk som Befolkningen ved Limfjorden eller paa Sjælland, ligesaa nordisk som Folket paa Norges Fjælde og ved de svenske Søer. Ligesom Landet har Sønderjyllands Folk faaet et uudsletteligt Præg, modtaget et Stempel af, at det tilhører den nordiske Folkestamme.«

Og senere hen i Bogen:

»Vi har afgørende Beviser for, at Folket talte den danske Tunge i hele Sønderjylland, selv i Landet mellem Sli og Ejder.«

I Herredsfoged over Hytten Herred M. F. Blaunfeldts Bog: »Minder fra Sønderjylland« 1876 nævner han først, at der i det ydre er væsentlig Forskel paa Befolkningen nord og syd for Slien. (Denne Forskel i Udseende og Sprog har dog i Aarhundredets Løb ændret sig meget.)

»Bortset fra alt dette er Befolkningen syd for Slien langt mere dansksindet end i Angel, og man finder ikke her dette (af »Slesvig-Holstenerne«) indpodede Had til alt, hvad der er dansk, som hos den fortyskede Befolkning nordpaa.

Det mangler naturligvis ikke paa tyske og slesvig-holstenske Elementer i de kongelige Distrikter syd for Slien; men man erkender almindelig, at man er kongelige danske Undersaatter og nærer for en stor Del, selv i de adelige Distrikter, danske Sympatier. Jeg er fuldkommen overbevist om, at hvis Befolkningen i disse Distrikter i 1864 var bleven opfordret til ved almindelig Stemmegivning at udtale sig, om den med det øvrige Slesvig vilde forblive dansk, eller med Holsten forbindes med Preussen, at den med langt overvejende Flertal vilde have stemt for Tilslutning til Danmark.

Endnu den Dag i Dag staar jeg i Forbindelse med Familier i Hytten Herred og modtager ikke saa sjældent Forsikringer om, hvor inderlig de længes efter at blive forenet med Danmark. Og endnu i 1870 har jeg haft et længere Besøg af en Bondefoged i Nærheden af Rensborg, som alene gjorde Rejsen til København i den Hensigt at besøge mig for at fortælle, i hvor høj Grad man i hans Egn ønskede at vende tilbage til Danmark; hvad han ikke havde vovet at betro Papiret.«

Saa vidt M. F. Blaunfeldt, som var født i Aabenraa 1799 og først Herredsfoged over baade Hytten og Hohn Herreder, senere kun i førstnævnte med Bolig i Flækkeby i Aarene 1850—64.

Han blev iøvrigt i 1864 arresteret af Preusserne og groft forhaanet og mishandlet af disse.

— — —
Kan denne Bevægelse, der trods vedvarende haard Modstand fra det nære Kiel*) og samtidig kølig Reserverthed fra dansk Side dog vokser i Styrke — ved Siden af de andre Bevæggrunde ikke betragtes som et Udslag og Videreførelse af gamle Slægters trofaste danske Sindelag. Jeg tror det!

E. Hersbøll.

Kong Frederik IV.s Vaaben
i den kongelige Mølle i Rensborg.

*) Rensborg Nørreamt er samtidig særlig ugunstig stillet ved kun at være et meget lille Del af et stort holstensk Amt. Egernførde Amt har faaet 5 Mand i Kredsagen, Rensborg N. trods et noget større Stemmetal derimod ingen.

FLENSBORGEREN, PROFESSOR
CHRISTIAN PAULSEN
DEN FØRSTE SØNDERJYDE
1798—1848

Oppe paa Duborg Banke, tæt ved det Sted, hvor nu den danske Duborgskole ligger, købte en af Flensborgs store Sønner, Juristen Professor *Christian Paulsen*, i 1852 — to Aar før sin Død — »et nydeligt Hus« med Have. Paa den Tid — det er altsaa ikke engang 100 Aar siden — laa Duborg uden for Byen, »i en himmelsk landlig Egn«. Der var fredeligt og idyllisk heroppe. Mod Vest var der Udsigt til det aabne Land, og mod Øst saa man ud over Flensborg By nedenfor Banken og Fjorden i det fjerne. I sin Dagbog fortæller Christian Paulsen, at han i August 1852 havde Besøg af sin gode Ven, den kendte danske Politiker og Teolog, Professor H. N. Clausen, og han skriver, at hans Ven »ret paaskønnede vor yndige Bopæl og den mageløse Udsigt paa vor høje Havetrappe og paa Altanen i vor lille Have, der med sine Blomsterpartier i Græspletterne og sit Buskads og den tætte Linde-Løvhytte gør os saa megen Fornøjelse«.

Flensborg var Christian Paulsens Fødeby, og det var den By, han holdt mest af. Men det meste af sit Liv kom han til at tilbringe andre Steder — kun sin Barndom og sine sidste Leveaar boede han i den By, han elskede saa højt. Netop nu i Aar er det 150 Aar siden, han kom til Verden. Derfor er der god Grund for os til at mindes hans mærkelige Livsskæbne. Han har noget at sige os ogsaa i Dag.

Christian Paulsen — det er ham, som »Christian Paulsen-Hjemmet« er opkaldt efter — var jo en af Danskhedens utræt-

telige Forkæmpere i Sønderjylland for 100 Aar siden. Der er andre af Danskhedens Stridsmænd fra den Tid, som er mere kendt, og hvis Navne nævnes i Skolebøgerne, Folk som Peder Hjort Lorenzen, Laurits Skau og Christian Flor, og Christian Paulsen er egentlig blevet stillet lidt i Skygge af dem i Eftertidens Erindring. Det skyldes bl. a., at Christian Paulsen ikke var Taler, ikke optraadte saa meget offentligt. Han arbejdede først og fremmest med sin Pen. Men netop derved blev han en Kilde til Inspiration for mange af de Folk, hvis Navne nu huskes fremfor hans. Og hvis man f. Eks. læser P. Lauridsens udmærkede Bog »Da Sønderjylland vaagnede«, opdager man snart, at Christian Paulsen var en af Hovedmændene i Arbejdet for at hævde Sønderjyllands Danskhed overfor Slesvig-Holstenerne i 1830'erne og 1840'erne.

Christian Paulsen er en typisk Grænsebo. Hans Modersmaal var Plattysk. Det Sprog, han blev opdraget i og uddannet i, og som han brugte i sine videnskabelige Værker, var Højtysk. Han følte sig som Dansk og lærte sig at beherske det danske Sprog. Ingen vilde have spaaet i hans Barndom, at han skulde komme til at staa i forreste Række i Kampen for det danske Sprog og dansk Nationalfølelses Ret i Sønderjylland. Denne Kamp førte han i sine Manddoms Aar. Men lige saa interessant er det at følge hans nationale Udvikling i Barndom og Ungdom frem til bevidst Danskhed.

Christian Paulsen er født den 10. Januar 1798. Flensborg var dengang en af de vigtigste Handelsbyer i den danske Konges Lande, og Christian Paulsens Fader var en af Flensborgs mest velhavende Købmænd. Ogsaa hans Moder var af flensborgsk Købmandsslægt. Forfædrene stammede dog fra Angel og Sundeved. Christian Paulsen var ikke mere end 7 Aar, da hans Fader døde. Men Faderen efterlod sig saa meget, at Moderen kunde leve sorgfrit Resten af sit Liv og ogsaa kunde faa Raad til at give sine to Sønner en god Skolegang og Uddannelse.

Tysk var dengang det fine Sprog i Flensborg og taltes af det velhavende Borgerskab. Den jævne Mand talte derimod Dansk. Ogsaa i Christian Paulsens Barndomshjem blev der talt Tysk, men Sindelaget var dansk, som hos hele det flensborgske Bor-

CHRISTIAN PAULSEN

gerskab paa den Tid. At Christian Paulsen blev dansk, skyldtes derfor ikke en »Omvendelse«. Hans danske Indstilling var »medfødt«. Mere mærkeligt er det, at hans Følelse af Tilknytning til Danmark ikke blev kvalt af den stærke tyske Paavirkning, han i sin Ungdom kom til at leve under.

Det danske Sprog lærte Christian Paulsen allerede at kende i sin tidlige Barndom af Legekammerater og i en Privatskole i Flensborg. Men da Drengen var 11 Aar, sendte hans Moder ham til en berømt tysk Kostskole helt nede i Thüringen, Schnepfenthal, der blev ledet af den meget dygtige Pædagog Salzmann. Det var i Sammenligning med andre Skoler paa den Tid en meget moderne Skole, der lagde Vægt paa at vække Elevernes Interesse for Menneskelivet. Her fik den lille Flensborgdreng lutter tyske Kammerater. Hans Moder gav ham dog nogle danske Bøger med, for at han ikke skulde glemme det danske Sprog. Og trods de tyske Omgivelser vedblev han at føle sig knyttet til Danmark. Han har næppe ladet sig mærke med noget over for sine Kammerater, men i sit Hjerte følte han allerede da dansk — det ser man af nogle Bemærkninger hist og her i en Dagbog, som han skrev i, naar han havde oplevet noget særligt. Dagbogen er skrevet paa Tysk, men pludselig dukker der nogle danske Ord op midt i det tyske. Et Sted fortæller han om en Tur i Thüringerwald sammen med en lidt ældre Barndomsven fra Flensborg, Peter Jessen, og her skriver han saa følgende: »Der gute Peter erzählte mir om det kiäre Fädreneland.« Da Christian Paulsen skrev dette, var han 17 Aar gammel og gik paa Gymnasiet i Gotha i Thüringen. Samme Aar — det var i 1815 — gensaa han sin Fødeby efter 6 Aars Fravær. Rejsen hjem har han beskrevet paa Tysk i sin Dagbog, men han bruger ogsaa her midt i det tyske Udtrykket »det kære Fædreland«. I Ferien var han en Tur i Lübeck, og i sin Dagbog sammenligner han Lübeck og Flensborg, en Sammenligning, der selvfølgelig falder ud til Fordel for Flensborg. Han skriver:

»Wir gingen eine lange Strecke an der Schiffbrücke dahin, welche aber doch nicht so hübsch, wie die Flensburger ist, theils weil weniger Schiffe da liegen, theils weil das Wasser so schmal ist, und man nicht die schöne Aussicht wie in meiner Vaterstadt hat.«

Og lidt længere fremme hedder det:

»Als ich die weite Ostsee ungefähr $\frac{3}{4}$ Stunden vor Trave-
münde erblickte, begrüßte ich sie, als mein vaterländisches Meer,
als das Meer, welches Flensborgs liebliche Ufer bespült, mit
lautem Hurrah.«

Disse Citater viser, hvor meget han holdt af sin Fødeby. Han var altid glad for at komme hjem paa Besøg, men hans Uddannelse førte med sig, at han ikke mere kom til at bo i Byen. 1815—16 gik han paa Gymnasiet i Lübeck, 1816 blev han Student, og i de følgende Aar 1816—21 studerede han Jura ved forskellige tyske Universiteter (Göttingen, Berlin, Heidelberg og Kiel). Ogsaa Studentertiden tilbragte han altsaa blandt tyske Kammerater fjernt fra dansk Paavirkning. Han vandt sig mange Venner, men glemte ikke sin Forkærlighed for Danmark. Tværtimod blev hans Følelse af at være Dansk stærkere hos ham i disse Aar. Netop i disse Aar mellem 1816 og 1820 var der et stærkt tysk-nationalt Røre blandt de tyske Studenter. Man sværmede for Frihed og for Tanken om en Samling af Tyskland til een Stat. Der var noget romantisk begejstret over hele dette Røre, og Christian Paulsen blev ogsaa grebet af den Idealisme, der prægede Bevægelsen. Han blev liberal, Tilhænger af en fri Forfatning. Men i national Henseende kunde han ikke følge sine Kammerater. Det har vi flere Vidnesbyrd om. En anden Flensborger, Juristen Elvers, der senere blev Dommer i Kassel, har f. Eks. skrevet om det. Han siger:

»Paulsen og jeg boede fra Efteraaret 1816 i Göttingen Stue om Stue i tre Semestre, og vi fortsatte det gamle Venskab uforstyrret, kun at Kampen om vort Fædrelands og vor Fædreby's nationale Karakter fornyedes næsten daglig, idet jeg holdt mig for en Tysker, han sig for en Dansker.«

Vi har ogsaa en Udtalelse af en Københavner, der traf Paulsen i Berlin. Det er den førnævnte Teolog H. N. Clausen, der blev Christian Paulsens nære Ven for hele Livet. Hans Indtryk af den unge Paulsen lyder saaledes:

»Hans danske Tale var ikke flydende, men som Fædreland nævnede han kun Danmark. Han udtalte sig med en Varme, som kom indefra, om dansk Sprog og Historie. Og med det stærkt krøllede, gule Haar og de lyseblaa Øjne, med Beskeden-

heds og Blyheds Præg midt imellem Eksemplarerne af burschikos Selvtillid og Raahed, stod han for mig som en Yngling af ægte nordisk Blod.«

Disse Udtalelser af gode Venner viser tydeligt, hvordan hans Indstilling var i Studenteraarene. Af hans Dagbog fra disse Aar — som desværre er gaaet tabt — er bevaret et Citat, hvor han paa Tysk udtrykker sin Kærlighed til det danske Sprog — han kalder det »meine geliebte dänische Sprache«. Hans Fremtidsplaner gik ud paa at blive Videnskabsmand, og han tænkte sig særlig at studere slesvigsk og nordisk Ret, saa at han maaske engang kunde blive Professor i Jura i København.

Men endnu kendte han ikke det egentlige Danmark af Selvsyn. Han længtes efter at lære Landet at kende, og i Sommeren 1820 fik han Lejlighed dertil paa en længere Sommerrejse. Han sejlede med den nye Damper »Caledonia« fra Kiel til København, og efter at have set grundigt paa Danmarks Hovedstad startede han paa en Fodtur hele Sjælland igennem og videre til Møn, Falster og Lolland og derfra over Langeland til Sydfyn. Undervejs besøgte han mange interessante Mennesker, som hans Moder eller Bekendte i Kiel havde givet ham Introduktioner til. Blandt disse Mennesker var ogsaa den ansete Rektor Søren Bloch i Roskilde, som senere skulde blive hans Svigerfader. Rejsen har han selv udførligt skildret i en særlig Dagbog, som han kaldte »Rejse til de danske Øer«, og som han har skrevet paa Dansk under Turen. Sin almindelige Dagbog vedblev han til Slutningen af 1821 at skrive paa Tysk. Dagbogen viser, at han allerede paa dette Tidspunkt af sit Liv beherskede det danske Sprog saa godt, at han kan skrive det korrekt og flydende. Megen Øvelse i at skrive Dansk kan han ikke have haft, da hans Studier jo foregik paa Tysk, og han var nødt til at skrive Tysk til sin Moder i Flensborg, der ikke forstod Dansk ret godt.

Uden Tvivl har Rejsen til Danmark i 1820 uddybet hans Følelse af at være Dansk og hans Følelse af, at Slesvig og Danmark hørte sammen. Da han skulde forlade Fyn for over Als at rejse hjem til sin Moder i Flensborg, skrev han i sin Dagbog:

»Denne er altsaa den sidste Aften, at jeg er i det egentlige Danmark, hvor jeg har tilbragt 5 lykkelige, uforglemmelige

Uger, og uvilkaarligen opstiger i mig det Ønske: gid at der kommer en Tid, da min Fædreneegn atter som Sønderjylland vorder en Del af et nyfødt, constitutionelt Danmark. Heri ligger et af mine Livs Maal.«

Aaret efter blev han juridisk Kandidat, og nu gjorde han Alvor af sine Planer om at lægge sig efter nordisk Ret. Han rejste til København og studerede her i 4^{1/2} Aar. I denne Tid blev han Doktor ved Københavns Universitet, og han fik mange danske Venner. Ogsaa Rektorfamilien i Roskilde traf han igen. Datteren Thora blev i 1826 hans Hustru. Efter hendes tidlige Død i 1834 giftede han sig med hendes Søster Grethe — kendt fra den danske Litteraturs Historie som Digteren Poul Martin Møllers Ungdomskærlighed.

Hans Barndoms Forkærlighed for Danmark var nu udviklet til at være en bevidst dansk Nationalfølelse. Sin Dagbog gik han i denne Tid over til at skrive paa Dansk, og i et Foredrag, som han holdt i Studenterforeningen i København i 1823, sagde han følgende:

»Skønt allerede fra min Ungdom af ej ubekendt med det danske Sprog — — — er jeg ved min hele Opdragelse bleven vant til at udtrykke mig over videnskabelige Genstande paa Tysk. Alligevel har jeg altid kaldet mig dansk og mindes ingen Tid, hvor jeg har tænkt anderledes. Kun ved Navnet Danmark føler jeg mig gennemtrængt af den høje, ædle Følelse: Fædrelandskærlighed, et Ord, i hvilket der ligger saa uendeligt meget. Men er det ikke ogsaa let at begribe? Født i et Land, der i de ældre Tider var en umiddelbar og nu i det mindste en middelbar Bestanddel af det danske Rige, født i en Egn, hvor det danske Sprog endnu i Almuens Mund lever, har jeg aldrig kunnet miskende vort Slægtskab med de danske i det nu saakaldte egentlige Danmark. Skønt altsaa det tyske Sprog ved den 500-aarige Forbindelse med tyske Lande har til Dels fortrængt det danske i mit Fædreland, skønt dette i den politiske Adskillelse fra det øvrige Danmark har ombyttet Navnet Sønderjylland med Slesvig, er jeg dog bleven Sønderjyde i Hjertet.«

28 Aar gammel søgte han og fik en Stilling som Professor i Jura ved Universitetet i Kiel. Her studerede alle Hertugdømmet Slesvigs vordende Embedsmænd og Sagførere, og Christian

Paulsen saa det som sin særlige Opgave at udbrede Kendskab blandt Studenterne til Slesvigs særprægede Retsforhold og til nordisk Ret. Hernede i Kiel, blandt tyske Kolleger og Studenter, følte han sig som en Brobygger mellem Dansk og Tysk. Samvittighedsfuldt passede han sine Forelæsninger, og samtidig arbejdede han videnskabeligt. Da kaldte Slesvig-Holsteneren Uwe Lornsens Optræden ham frem til Kamp for det danske Elements Ret i Slesvig.

— — —

Uwe Lornsen er en af Grundlæggerne af den slesvig-holstenske Bevægelse. Han var fra Sild og havde studeret Jura i Tyskland ligesom Christian Paulsen, men i Modsætning til ham var han blevet bevidst tysk. I Efteraaret 1830 kom han til Kiel og prøvede at vinde Tilslutning til en Plan om, at de to Hertugdømmer Slesvig og Holsten, som jo paa den Tid begge havde den danske Konge til Hertug og blev styret paa Tysk fra København, skulde samles til een Stat med en fælles, fri Forfatning, og denne Stat »Slesvig-Holsten« skulde kun have Konge og Fjende fælles med Danmark. Han udsendte ogsaa et lille Skrift om sin Plan. Blandt de Mænd, Lornsen opsøgte, var Christian Paulsen — vel nok, fordi Lornsen vidste om ham, at han var liberal. Men Christian Paulsen tog bestemt Afstand fra Lornsens Ideer. Christian Paulsen har selv skildret sit Møde med Lornsen i sin Dagbog for 14. November 1830. Man ser her, at der navnlig er to Ting, Paulsen ikke kan gaa med til. Det ene er den Tanke at bruge Vold som sidste Udvej, altsaa at gøre Oprør. Det andet er selve Planen om en Stat »Slesvig-Holsten«, fordi det vilde være en Uret mod den store Del af Sønderjyllands Befolkning, der var dansk.

En af Duborgskolens tidligere Lærere, den saa tidligt afdøde cand. mag. Worsøe-Schmidt, har i Festskriftet til H. P. Hanssen skrevet en lille Afhandling om dette Møde mellem Christian Paulsen og Uwe Lornsen. Worsøe-Schmidt siger her:

»Som i et skærende Glimt belyses her det historiske Møde ikke blot mellem de to Slesvigere, som banede Vej for den tyske og den danske Nationalitetsbevægelse inden for den fælles Hjemstavn, men lige saa fuldt mellem Repræsentanterne for to

modsat rettede, politisk-farvede Livsopfattelser, der den Dag i Dag kæmper med hinanden om Overtaget.«

Lornsen selv blev fængslet af Myndighederne for Oprørsplaner og straffet, men hans Tanker lever videre. For at imødegaa dem skrev Christian Paulsen i 1832 en lille Bog, der hed: »Über Volksthümlichkeit und Staatsrecht des Herzogthums Schleswig«. Den blev i 1945 udgivet i dansk Oversættelse af »Grænseforeningen« i København. I denne Bog paaviser han, at Sønderjylland fra gammel Tid er en Del af den danske Stat, og navnlig lægger han Vægt paa, at dets Befolkning overvejende er dansk eller danskpræget. Holsten derimod har altid været tysk. Han regner ud, at af Slesvigs 330,000 Indbyggere har over Halvdelen, ca. 185,000, Dansk som Talesprog, og han slaar til Lyd for, at det danske Sprog skal være Rets- og Administrationssprog i Nordslesvig, og at Dansk skal være Skolesprog ved Siden af Tysk i Mellemslesvig. Derved vilde det tyske Sprogs Fremtrængen blive stoppet.

Christian Paulsens lille Bog fik meget stor Betydning. Den blev Begyndelsen til hele den store Kamp for Danskhedens Ret i Slesvig, som udviklede sig i 1830'erne og 1840'erne — den Tid, som P. Lauridsen har skildret saa indgaaende og fængslende i Værket »Da Sønderjylland vaagnede«. Det er her, P. Lauridsen med Rette kalder Christian Paulsen for »den første Sønderjyde«.

I de Aar, der nu fulgte, kom Paulsen sammen med sin eneste dansksindede Kollega i Kiel, Professor Christian Flor, til at staa i Forgrunden i Kampen for Danskhedens Sag i Sønderjylland. En stærk dansk Bevægelse begyndte blandt Nordslesvigs Bønder, og Flor og Paulsen stod bi med Raad og Daad. En nordslesvigsk Bonde, Nis Lorenzen, rejste i 1836 i Stænderforsamlingen Krav om dansk Retssprog i Nordslesvig efter Tilskyndelse af Christian Paulsen. 1837 skrev Paulsen efter Opfordring af »Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug« i København, der udsendte folkeoplysende Smaa-bøger, en lille Bog om »Det danske Sprog i Hertugdømmet Slesvig«. Her skriver han:

»Den simple historiske Sandhed — som tit sætter mere i Forbavelse end Digtningen — er denne, at i Hertugdømmet Slesvig — — Kongen af Danmarks tyske Undersaatter bliver rege-

rede i deres Sprog, medens Kongens danske Undersaatter rege- res i et fremmed Sprog. — — — Øvrighedsbefalinger i de dan- ske Distrikter udstedes i det tyske Sprog; endogsaa Sonden for Kolding Port findes Øvrigheds-Bekendtgørelser opslaaede paa Tysk; ret som om disse ikke angik den danske Menigmand.«

Paulsens Bog vakte Opmærksomhed om Problemet i Konge- riget, hvor man ikke før rigtig havde lagt Mærke til dette Spørgsmaal. Aaret efter startede Købmand P. C. Koch i Ha- derslev med Paulsens og Flors Hjælp det første danske Blad i Sønderjylland, Ugebladet »Dannevirke«, og i de følgende Aar var Paulsen en flittig Medarbejder ved Bladet.

Som Jurist laa det ham nær at beskæftige sig med det den- gang meget aktuelle Arvespørgsmaal, Spørgsmaalet om, hvor- ledes det vilde gaa med Slesvig, naar Oldenborgernes Slægt ud- døde. Han studerede Sagen nøje og skrev ogsaa et lille Skrift herom, hvori han hævdede, at Slesvig maatte følge Kongerigets Arvefølge. Netop samtidig blev det hævdet af Slesvig-Holste- nerne, at den augustenborgske Slægt skulde arve begge Her- tugdommer. Frederik VI ønskede dog ikke offentlig Debat om Sagen og gav Paulsen Besked om at standse sit Arbejde med Arvespørgsmaalet.

Personligt virkede Paulsen for Sprogsagen gennem sine For- bindelser i København, hvor han kendte mange fremtrædende Mænd, og af og til ogsaa i Audienser hos Frederik VI og Tron- følgeren Prins Christian. Navnlig Tronfølgeren var interesseret, og da han blev Konge, gennemførte han i 1840, at Dansk skulde være Rets- og Administrationssprog i Nordlesvig. Det var en Sejr for Christian Paulsens Synspunkter. Desværre kom der ikke noget ud af det andet Forslag, som han havde fremsat, om dansk Undervisningssprog i Mellemslesvig. Meget vilde have set anderledes ud i Dag, hvis det ogsaa var blevet gennemført.

I Løbet af 1840'erne tilspidsedes Kampen mellem Slesvig- Holstenerne og den danske Bevægelse i Sønderjylland, der nu fik Støtte fra det nationalliberale Parti i Kongeriget. For Chri- stian Paulsen blev det en haard Tid. I Kiel blev han mere og mere isoleret. Den eneste af Professorerne, som delte hans An- skuelser, var Flor, og han forlod Universitetet for at blive Leder af den nye Højskole i Rødding. Paulsen mistede gode Venner,

f. Eks. Juristen, Professor Falck, der sluttede sig helt til den modsatte Lejr. Studenterne svigtede hans Forelæsninger. Ofte maatte han holde Forelæsninger for 1 eller 2 — eller helt aflyse.

1844 var Paulsen en af Talerne ved det store danske Møde paa Skamlingsbanken. Da han kom hjem til Kiel, demonstrerede Studenterne mod ham ved at synge tyske Sange udenfor hans Vinduer. Og da Christian VIII i 1846 havde udstedt det saakaldte »aabne Brev« om Arvefølgespørgsmaalet, slog Studenterne hans Ruder ud med Sten. Nogle Uger senere gentog dette sig i en anden tilfældig Anledning.

1848 gjorde Slesvig-Holstenerne Oprør, og Paulsen rejste straks til København, hvor han selv siger, at han blev modtaget med aabne Arme. Den nye Regering havde god Brug for ham i det slesvig-holstenske Kancelli, hvis Embedsmænd for en stor Del havde forladt Byen for at stille sig paa Oprørernes Side. I Krigsaarene holdt han ogsaa Forelæsninger ved Københavns Universitet. Efter Krigen blev der oprettet en særlig Højesteret for Slesvig, Overappellationsretten i Flensborg, og Paulsen blev en af de nye Dommere i denne Domstol. Det var ham en stor Glæde at vende tilbage til sin Fødeby. Her købte han — som vi har hørt — efter et Par Aars Forløb et Hus oppe paa Duborg. Men kun kort fik han Lov at virke i Flensborg. Allerede i 1854 døde han, kun 56 Aar gammel. Han fik sin Grav paa den gamle Kirkegaard. I Graven hviler ogsaa hans Søn, cand. jur. Thorvald Paulsen, der faldt i Kampen ved Sankelmark i 1864. Paa Christian Paulsens 150 Aars Dag, den 10. Januar 1948, blev der holdt en lille Mindehøjtidelighed ved Graven, hvor Redaktør L. P. Christensen nedlagde en Krans med Inskriptionen »Fra Sydslesvigs Danske«.

Christian Paulsens Indsats i den nationale Kamp falder i Aarene mellem 1830 og 1848. Den Kulde og Modstand, han mødte i Kiel, gjorde, at hans Liv i disse Aar blev noget af et Martyrium. Modstanden og Isoleringen i Kiel pinte ham, men han følte, at han handlede rigtigt. Han kunde ikke opgive Kampen mod Uretten. I al sin Færden stræbte han efter at handle redeligt, og selv hans Modstandere kunde ikke sætte nogen Plet paa ham. Han kæmpede med blanke Vaaben. Og hans urokkelige Tillid til Gud bar ham gennem alle Prøvelser. Herom

vidner hans Dagbøger fra disse Aar. Hans gode Ven, den før omtalte Professor H. N. Clausen, har med Rette sagt om ham:

»Renere Kæmper har den rene Sag ikke haft end Christian Paulsen.«

— — —
Den danske Forfatter Johannes V. Jensen har sagt et Sted: »Kun den, i hvem Fortiden er stuvet op, har Fragt ind i Fremtiden«. Det gælder ogsaa, naar det drejer sig om Sønderjylland. Vi kan ogsaa nu i Dag lære af Christian Paulsens sejge, men besindige Kamp for Danskhedens Sag. Vi kan lære at holde ud.

I 1838 skrev Christian Paulsen følgende i en Hilsen til det nye danske Blad »Dannevirke«:

»Ligesom hine gamle danske med fælles forenede Kræfter opførte Dannevirke af Jord og Sten, saaledes skal nu med Broderaad Grundvolden lægges til et nyt aandeligt Dannevirke. Gid mange Bygmestre maatte forene sig med de første for at rejse det fastere og fastere. Paa dets Tinder er Ordet vort Sværd.«

Christian Paulsen tænkte naturligvis her først og fremmest paa det nye Blad og dets Fremtid. Men Ordene har et videre Perspektiv. Det er Ord til os i Dag.

Johs. Lomholt-Thomsen.

DA FRIHEDEN FØDTES

I HUNDREDÅRET FOR 1848

Menneskerettighedernes erklæring, der først blev opstillet i det nyfødte U. S. A. i 1776 og senere blev det teoretiske grundlag for den store franske revolution i 1789, mærkedes kun som svage dønninger i litterære kredse i den dansk-norske helstats hovedstad.

Ikke engang 17. maj-grundloven i Norge, det første vidnesbyrd om, at frihedens sol var ved at stå op over Norden, satte sit spor i Frederik VI's rige.

Københavns bombardement, englænderkrigen, statsbanke-rotten og de svære økonomiske følger af Norges tab hensatte riget i en langvarig krisetilstand.

Kampen for dagen og vejen tog alle folkets kræfter og inspirerede ikke til politisk modstand mod den enevælde, som dog frivilligt ved bondereformen havde gennemført fredelig social revolution, samtidig med, at guillotinen var i døgndrift på Ludvig XV's plads i Paris.

Først med opgangstiden i tyverne og julirevolutionen i 1830 bankede den nye tid på rigets port.

I 1815 dannedes det tyske forbund, og i forbundsforfatningen var der givet de tyske stater løfte om rådgivende stænder.

Da Frederik VI var repræsenteret i den tyske forbundsdag som hertug af Holsten, benyttede det tyske ridderskab, en organisation af godsejere i Holsten og Slesvig, i 1820 lejligheden til at stille forslag om, at ridderskabet som en fortsættelse af den gamle landdag, der ikke havde været samlet siden 1712, og som formelt var ophævet, skulle indkaldes og fungere som stænderforsamling, endda også for Slesvig.

Dette krav afvistes naturligtvis af den danske regering, så meget mere som dette aristokratiske instrument på ingen måde repræsenterede befolkningen.

Den tyske forbundsdag stillede sig på samme standpunkt og betonedede særligt, at Slesvigs forhold ikke angik forbundet.

1820 var det første varsel om, at den gamle danske helstat, hvor danske og tyske hidtil havde levet fredeligt side om side som danske statsborgere, var under opløsning. Frihedsrørelsen i 1830, der kulminerede i Paris i juli, skulle endda vise sig at få skelsættende virkninger nord for Elben.

Friseren Uwe Jens Lornsen, der hidtil havde været ansat i København i det fælles administrationsorgan for Slesvig og Holsten, det slesvig-holstenske kancelli, blev i 1830 udnævnt til landfoged på sin fødeø Sild. På rejsen fra København gjorde han ophold i Kiel, hvor han for en række yngre akademikere, som han kendte fra sine studieår på universitetet, læste en pjece, han havde forfattet: »Über das Verfassungswerk in Schleswig-Holstein«, som senere blev spredt i 8000 eksemplarer i hertugdømmerne.

Lornsen havde også studeret i Jena og var blevet stærkt grebet af den tyske akademiske frihedsbevægelse og foreslog nu en fri forfatning i lighed med den norske indført i »Slesvig-Holsten«, der blot skulle have kongefællesskab med Danmark.

Hermed havde Lornsen opstillet den liberale slesvig-holstenismes program.

Lornsens tanker vakte bevægelse i tyske kredse, men ridderkabets mænd frastødtes af pjecens demokratiske ånd, således at det ikke på dette tidspunkt lykkedes at skabe en slesvig-holstenisme på bred basis. Der skabtes ikke kontakt mellem de aristokratiske godsejere og de liberale akademikere, og i den store, brede befolkning var der ikke sangbund for de nye tanker, og i Slesvig blev der det i virkeligheden aldrig.

1831 udstedte Frederik VI efter længere forhandlinger og uden påvirkning af Lornsens skrift en forordning om indførelse af rådgivende provinsialstænder med særskilte forsamlinger for Slesvig i Slesvig by og for Holsten i Itzehoe, hvilket betød et afgjort nederlag for den slesvig-holstenske tanke, men var i

overensstemmelse med de statsretlige forhold, at Slesvig var og altid har været et dansk land, som Holsten var tysk.

Det var de samme tanker, flensborgeren, professor Christian Paulsen, »den første sønderjyde«, gav udtryk for i sin modpjece mod Lornsen i 1832: »Über Volkthümlichkeit und Staatsrecht des Herzogthum Schleswig«.

I sin omtale af det fremtrængende tyske sprog fremhæver Paulsen Slesvigs danske modersmål, som befolkningen ikke må opgive for ikke »at sønderrive sin inderste livstråd«, hvorfor regeringen opfordres til at gribe ind og indføre dansk retssprog i Nordslesvig og som en overgang til lignende forhold i Mellemslesvig (mellem Flensborg fjord og Slien) dansk skolesprog i disse egne, hvor det danske sprog endnu levede, svagest mod syd.

Christian Paulsens tanker fik første gang politisk udtryk i 1838, da Nis Lorenzen i Slesvig stændersal stillede forslag om dansk øvrighedsprog i Nordslesvig.

Den nye konge, Christian 8., imødekom ønsket ved progreskriptet i 1840, hvilket vakte stor glæde blandt Nordslesvigs bønder, hvoraf mange var blevet og blev vakt til national dansk bevidsthed af Christian Flor, der fremfor nogen anden har æren for, at Nordslesvig var vågen, da slesvig-holstenismen få år efter foretog sit store kup.

De danske stillinger var blevet udbygget ved udgivelsen af danske blade som »Dannevirke« i Haderslev, »Aabenraa Ugeblad«, der i begyndelsen tryktes på tysk, og »Flensburger Zeitung«.

Oprettelsen af »Rødding Højskole«, »Den slesvigske Forening« og de store folkemøder på Skamling var Flors værk, og han var Hiort Lorensens rådgiver, før *han*, der havde forladt slesvig-holstenismen udfra erkendelsen af sin hjemstavns oprindelige tilhørsforhold, talte dansk i Slesvig stændersal den 11. november 1842.

Det var denne begivenhed, der fremfor nogen anden bidrog til at gøre det danske liberale parti *national*-liberalt, ejderdansk.

Parallelt med denne udvikling begyndte slesvig-holstenske kredse at vise ny aktivitet. En slesvig-holstensk patriotisk forening var blevet stiftet, og der påbegyndtes en livlig mødevirksomhed som modtræk mod den danske, hvor bondestanden imid-

lertid var meget sparsomt repræsenteret, og det lykkedes ikke at skabe en lignende folkelig bevægelse som den danske, dertil var slesvig-holstenismen både for aristokratisk og akademisk i sit ud-spring. I byerne og i enkelte sogne oprettedes vel tyske sangforeninger, de såkaldte »liedertafeln«. Den slesvig-hølstenske »landsfane« dukkede op i 1843 samtidig med, at »Schleswig-Holstein meerumschlungen« lød for første gang i 1844; men den jævne mand satte ikke sit præg på møderne, som det var tilfældet oppe på Skamlingsbanken.

Talerne var i begyndelsen ret forsigtige, men fik en mere og mere statsopløsende karakter, som de nationale lidenskaber kom i kog. Begivenhederne nærmede sig mere og mere den åbne konflikt, men slesvig-holstenismen var stadig hemmet af modsætningen mellem de aristokratiske og de liberale kredse og af den manglende tilslutning på landet, hvor man følte sig frastødt af bevægelsens overklassepræg.

I Nordslesvig satte Flors virksomhed sig stadig stærkere spor, medens Sydslesvigs bondestand stort set enten var dansk loyal eller ligegyldig. At den danske bevægelses vækst efter 1945 i den brede sydslesvigske befolkning hviler på sikre historiske forudsætninger, viser begivenhederne for 100 år siden os på overbevisende måde.

Kong Christian 8. havde lige siden sin tronbestigelse i 1839 indtaget en mæglende rolle, indtil han tog endeligt standpunkt med det åbne brev i 1846, hvor han i den standende strid om arvefølgen erklærede, at kongelovens mandlig-kvindelige arvefølge var »i fuld kraft og gyldighed« i Slesvig, medens det ikke kunne siges »med samme bestemthed« om Holsten.

Dermed havde kongen skarpt og klart udtalt sig mod de augustenburgske arvekrav til fordel for en ordening, hvor den tusindårige forbindelse mellem Slesvig og Danmark bibeholdtes.

Stridshandsken var kastet til slesvig-holstenerne, som til gengæld krævede Slesvig optaget i det tyske forbund.

Den endelige kamp om Slesvig stod for døren. Der manglede kun signalet. Det kom med 1848.

Efter at meddelelsen om februarrevolutionen i Paris og de tilsvarende begivenheder i Wien og Berlin var nået til Kiel, samledes den 18. marts 70 af de stænderdeputerede fra Itzehoe

og Slesvig, hvoraf kun to — Krüger fra Bevtoft og Schmidt fra Flensborg — var dansksindede.

Under Krügers protest vedtog stændermændene at sende en deputation til København for at kræve en fælles slesvig-holstensk forfatning og Slesvigs optagelse i det tyske forbund.

De mest yderliggående med redaktør Olshausen i spidsen førte det store ord, og Olshausens ord om danskerne som »et dorsk, dvask og usammenhængende folk« vakte stort bifald.

Der blev nedsat et tremandsudvalg, der skulle fungere som en provisorisk regering, og soldaterne i de holstenske garnisoner var allerede vundne, således at det slesvig-holstenske oprør med rette kan dateres fra denne dag.

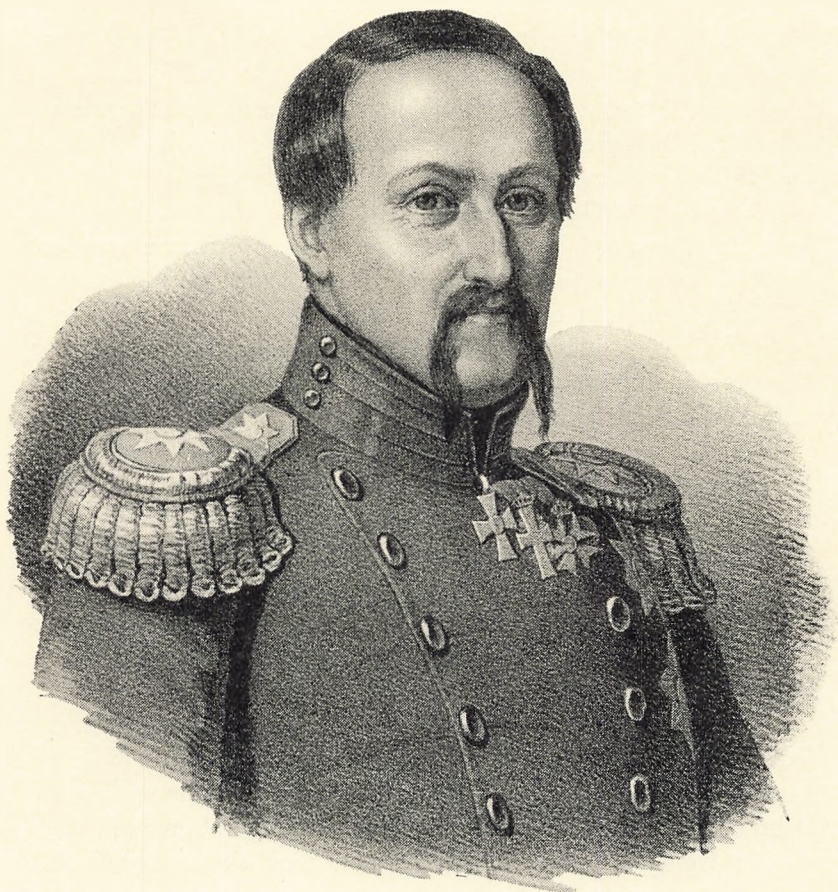
Det københavnske svar blev forslaget om en fri forfatning for Slesvig og kongeriget med egen landdag for Slesvig; men allerede inden svaret var blevet overrakt den slesvig-holstenske deputation, skred man til aktion i Kiel, som det iøvrigt forlængst var planlagt.

23. marts proklamerede den provisoriske regering, at den foreløbig havde overtaget magten i den »ufri« hertugs (Frederiks VII's) navn.

Hermed var det lykkedes at drive en kile ind mellem det danske national-liberale martsministerium og Frederik VII, og størstedelen af tropperne i Holsten og embedsstanden var godtroende nok til ikke at gennemskue de virkelige planer om Slesvig og Holstens løsrivelse fra Danmark og tilslutning til det tyske forbund til trods for proklamationens slutningsord, »at vi med al magt vil slutte os til Tysklands enheds- og frihedsbestræbelser«.

Løgnen om, at oprørets hensigt skulle være en befrielse af den »af en folkehob tvungne« Frederik VII, der var »i sine vildt ophidsede omgivers magt«, var også »rets« grundlaget for den provisoriske regerings chef, prinsen af Nør, da han dagen efter ved en overrumpling kom i besiddelse af fæstningen Rendsborg med rige forråd og en stor kontant pengebeholdning. Prinsen af Nør drev sit »loyale« spil så vidt, at han trods afskedigelse et par år i forvejen optrådte i dansk generalsuniform.

Den nye regering fandt livlig tilslutning først og fremmest hos embedsstanden, men i ringe grad på landet i Sydslesvig.

FREDERIK VII.

Ganske vist oplyser tyske kilder, at der 25. marts fandt et møde sted i Sønder Brarup, hvori der deltog »mindst 3000 landmænd«, og hvor der blev oprettet en landstorm. Andre iagttagelser tyder dog på, at antallet er lovlig fantasifuldt i lighed med opgivelsen fra det tyske møde på Søndertorv i Flensborg natten til 24. oktober 1948.

En tilsvarende landstorm i Strukstrup kommanderedes således af to tjenestekarle, der havde været soldater, og derfor på — dansk, og det almindelige indtryk er, at Angels bønder ikke er rigtig med, og at det kun var de mere fremskredne, der havde taget stilling for og imod oprøret.

Elesvig-Holstenerne paa Slugten igjennem Flensborg,

Søndagen den 9de April 1848.

Angel var i 1848 nationalt set et sovende land, hvilket iøvrigt gjaldt størstedelen af det nuværende Sydslesvig, som til gengæld heller ikke viste virkelig modstand mod den provisoriske regering, men forholdt sig passivt afventede.

I Flensborg derimod fortælles der om truende oprør mod Kieler-regeringen. Kun enkelte unge mennesker anlagde den slesvig-holstenske kokarde, og det slesvig-holstenske flag sås kun i den sydlige bydel, medens oprørstropperne, der blev indkvarteret i den nordlige halvdel, blev meget uvenligt behandlet.

Det danske sindelag viste sig endnu stærkere i by og på land i Nordslesvig, hvor oprørets udbrud i mange kredse betød en dansk vækkelse, som gav sig stærke udtryk, da de danske tropper holdt deres indtog.

»Hvor flokkedes vi ikke ved landevejen for at tage imod vore soldater, og det mange dage før de kom. Der var jubel ved alle sejrene, sorg ved nederlagene,« lyder en datidig beretning.

Rundt omkring dannedes der danske landmilitser, således i Sundeved af alle mænd mellem 19 og 60 år. Mange danske embedsmænd, således Biskop Jørgen Hansen, og med dem en stor del af Sønderjyllands befolkning var imidlertid danske

helstatsmænd og loyale slesvigere og følte sig hverken tiltrukne af det liberale røre i København eller Kiel, men sørgede blot over, at den indre fred var brudt. Således skriver Jens Wulff i Brede i sin dagbog: »Neppe vil i den nuværende Slægts Tid Harmonie mellem de forskellige Nationaliteter opstaae igien. Forbandelse over disse Skrivere og Snakkere, der have frembragt denne usalige dis Harmonie.«

Begivenhederne tvang dog hurtigt den konservativt tilbageholdne til at tage standpunkt. Således kunne den danske hær efter slaget ved Bov den 9. april holde indtog i et jublende dannebrogssmykket Flensborg, en jubel, som forstærkedes under Frederik VII's indtog få dage efter.

Under de danske troppers besættelse af Sydslesvig i de følgende dage lod den angelske landstorm fra Sønder Brarup, Strukstrup og andre steder ikke høre fra sig, og slesvig-holstenske præster og skolelærere som pastor Lorenzen i Adelby var flygtet.

Stemningen var den allerbedste. Som en soldaterberetning siger: »Overalt stod Befolkningen ved Landevejen og hilste os; man bragte Melk, Vand, Smørrebrød og de Forfriskninger, man havde ved Haanden.«

Fjendtlige demonstrationer i Husum var kun en forbigående

Frederik VII's indtog i Flensborg 1848.

episode; således valgtes hurtigt efter de danske troppers ankomst en ny, venligt sindet magistrat, og borgerne beværtede soldaterne, udleverede alle våben og illuminerede om aftenen byen.

Men slesvig-holstenerne foretog stadig, hvor der var mulighed derfor, et politisk undermineringsarbejde, samtidig med at oprørsregeringen i et opråb til det danske folk tilbød afstemning nord for en linie Tønder—Flensborg.

Dette taktiske forslag udtrykker oprørernes første erkendelse af deres manglende evne til at betvinge de folkelige kræfter i den slesvigske befolkning, som til deres skuffelse ikke var grebet af en slesvig-holstensk »ånd fra 48«, der svarede til martsdagens i kongeriget.

Pressen er tavs, medens samtlige tyske forfattere søger at forklare manglen på »højlydt, hyppig eller oftest saa tom Begejstring« udfra »Slesvig-holstenernes sindige Folkekarakter«. Slesvigernes jydsk karakter fornægtede sig ikke, og denne sindighed viste sig også deri, at man kun fra byerne og de adelige godser fik de frivillige, der var så hyppige i Danmark.

Da stændermændene fra Slesvig og Itzehoe var mødtes den 3. april for at rådslå om valgloven til en grundlovgivende rigsforsamling, mødte forslaget om Slesvigs optagelse i det tyske forbund også kraftig modstand fra en række medlemmer, der hævdede, at mange vælgere var imod forslaget. Repræsentanten for Vis herred ved Flensborg hævdede således, at størstedelen af hans vælgere ikke ønskede indtrædelse i det tyske forbund.

Som et kuriosium kan det nævnes, at »Altonaer Mercur« få dage efter fremkom med det »fredsforslag«, at foruden Slesvig også Danmark(!) skulle indtræde i det tyske forbund, hvorved Danmark kunne få udsigt til »en materiel Glans og Magtudfoldelse, der svarer til Nationens Genius og dens dygtige Karakter«.

Signalerne er ændrede siden Olshausens uforkammetheder i Rendsborg, men der forlyder intet om, at dette naive forslag blev taget under overvejelse i København!?

Imidlertid er det lykkedes at vinde Preussen for »brøderstammen mod nord«, og overfor den forenede preussisk-slesvig-holstenske hær led vi nederlag påskedag den 23. april ved Slesvig, og hele Slesvig og dele af Nørrejylland blev besat af de

fjendtlige tropper, og den provisoriske regerings magt blev udstrakt til Kongeåen. Foreløbig optrådte den dog med klogskab og mådehold overfor den egentlige befolkning, medens de mindre »pålidelige« embedsmænd udskiftedes, således præsten Thies i Tolk og Otzen i Olderup.

Snart kom den brede befolkning også til at føle trykket af det tyske herredømme. Især gjorde sessionerne til den slesvig-holstenske hær indtryk.

I Nordslesvig flygtede de yngre mænd mange steder i panik, og heller ikke i Sydslesvig var udskrivningerne populære, så meget mere som de foregik med magt.

Det aflægger Henrik Lassen i Strukstrup vidnesbyrd om, da han skriver: »Hvad vilde du have gjort, hvis der pludselig kom en Vogn ind i Byen med Folk med skarpladte Geværer paa, og idet de satte dig Geværet for Brystet, siger: »Vil du med, ellers skyder vi«.«

Mange unge slesvigere flygtede til den danske hær i Sønderborg. I juli og august kom et par hundrede, hvoraf mange fra Flensborg og fra sognene sydpå i Angel.

Det sønderjydske element i den danske hær var i det hele ret stærkt. I 10., 12. og 13. bataillon udgjorde det en trediedel af den samlede styrke, og i 1849 endda 56 pct. 10. bataillon var en nordslesvigsk afdeling, 12. og 13. bataillon væsentlig sydslesvigsk.

Hullerne ved udeblivelser og rømninger blev udfyldt ved de omtalte frivillige.

Danske sejre ved Nybøl 28. maj og Dybbøl 5. juni og en effektiv dansk blokade af den tyske østersøkyst muliggjorde direkte forhandlinger mellem Danmark og Preussen, der resulterede i en vaabenstilstand 26. august på syv måneder på betingelse af, at den provisoriske regering trådte tilbage og blev afløst af en af Preussen udnævnt fællesregering, der dog faktisk betød fortsat slesvig-holstensk herredømme i Slesvig.

Krigen blev genoptaget i foråret 1849. Men våbenstilstanden med Preussen samme år med endelig fredsslutning året efter, og sejren over slesvig-holstenerne ved Fredericia 6. juli 1849 betød det nederlag for oprørsbevægelsen, der blev bekræftet på Isted hede 25. juli 1850.

Slesvig var militært genvundet, men freden med Preussen indeholdt den skæbnesvangre klausul, at Slesvig ikke måtte knyttes nærmere til Danmark end Holsten, hvilket skulle give Bismarck påskud til indblandinger og erobringen i 1864, samtidig med, at den forhindrede Danmark i at udstrække 5. juni-grundloven til Ejderen.

De slesvig-holstenske frihedsdrømme bortvejredes på slagmarkerne ved Königgrätz og Sedan. Slesvig og Holsten blev en preussisk provins med det, som deraf fulgte.

1848 havde dog betydet den vækkelse i den slesvigske befolkning, der skabte forudsætningen for den sejge frihedskamp, der førte Nordslesvig hjem i 1920.

Slesvigernes frihedskamp fortsætter i dag i landet mellem Flensborg fjord og Ejderen i kamp med den nye slesvig-holstenisme, hvis hovedelement er østpreussiske flygtninge.

Der går en direkte linie fra 1848 til 1948. I hundredåret står hovedparten af Sydslesvigs hjemmehørende befolkning vagt om de frihedsideer, som slesvig-holstenerne ikke formåede at virkeliggøre, men som nu i 100 år har bragt lykke og fremskridt til Slesvigs gamle moderland, Danmark.

Med det frihedsprogram, som Sydslesvigske vælgerforening har fået anerkendt 5. august i år, har sydslesvigerne fået *deres* frihedsbrev, som kan stå mål med de store historiske forbilleder i det 18. århundrede.

Moralsk og politisk er det af høj kvalitet som udtryk for gammelt nordisk frimandsind, et værdigt budskab fra Nordens forposter mod syd.

Holte, i november 1948.

Johs. Hoffmeyer.

AF VILHELM GREGERSENS LEVNEDSLØB

AF EN SELV BIOGRAFI,
SKREVET I ANLEDNING AF HANS UDNÆVNELSE
TIL RIDDER AF DANNEBROG

Paa fædrene Side stammer jeg fra en sønderjydske Bonde-slægt, Selvejere i Lille Solt ved Flensborg, paa mødrene Side fra en sønderjydske Præsteslægt. Min Farfar blev dog ikke Bonde, men Soldat og var Overvagtimester ved de fynske Dragoner og Dbmd. og boede i Odense, hvor min Fader, Laurits Eduard Gregersen, blev født. Paa Valpladsen havde man tilbudt min Bedstefader at blive Officer, men han afslog dette Tilbud for at komme hjem til sin Gaard, han var nemlig den ældste Søn og efter sønderjydske Ret selvskreven til at arve den. Da han kom hjem fra Krigen, var Gaarden imidlertid gaaet over til hans Søsters Mand, imod Lov og Ret. Han havde ikke Lyst til at føre Proces og vilde paa den anden Side heller ikke sælge sin Ret for en større Pengesum, som man tilbød ham. Saa meldte

han sig da igen til Tjeneste i Hæren og maatte nu nøjes med sin gamle Stilling som Overvagtimester. Da han senere tog sin Afsked, fik han dog sin fulde Gage i Pension og Ret til at søge visse Embeder sammen med Ritmestre, en Ret, hans General (Vedel) udvirkede hos Frederik den VI, for hvem Bedstefader blev forestillet af Generalen. Min Bedstefader fik dog aldrig noget af de Embeder, som han søgte. Min Bedstefader var gift med Vilhelmine Ixenschmid, en Datter af en indvandret sachsisk Musiker. Var min Bedstefader høj og lys, lys i Sind og Skind, saa var hans Hustru lille og mørk. Endnu 80 Aar gammel havde hun helt mørkt Haar.**) Hun var en gudfrygtig, energisk Natur og ledede nærmest Børnenes Opdragelse. Kaarene var kun smaa, og Nøjsomhed var nødvendig. »Man kan se en nøgen Arm, men ikke en sulten Tarm,« sagde min Farmor. Hun knappede hellere lidt af paa Levemaaden end paa et pænt og ordentligt Ydre. — Da mine Bedsteforældre ikke evnede at lade min Fader studere, blev han sat i Handelslære. Fader var flittig og dygtig, søgte at udvide sine Kundskaber, levede et nøjsomt, ordentligt Liv og opnaaede omsider en betroet Plads i et stort, gammelt Firma i Flensborg, ja de havde tiltænkt ham den ledende Stilling i deres Forretning paa Island, men saa blev min Fader forlovet og etablerede snart selv en Forretning i Flensborg. Min Fader blev forlovet og senere gift med Anna Laura Helene Schmid, en Datter af den allerede den Gang afdøde Sognepræst i Husby ved Flensborg, Andreas Johannes Schmid og hans tredie Hustru Helene Jessen, som overlevede ham og boede i Flensborg. Min Bedstemoder var en Plejedatter af Provst Cramer i Møgeltønder, hvis Hustru var hendes Frænde. — Min Morfader var en loyal Mand, et Ophold som Huslærer i København havde endog givet ham, Kandidaten fra Kiel, Interesse for dansk Litteratur, men hans Dannelse var dog nærmest tysk og tysk var Omgangssproget i hans Hjem, skønt han en Tid var *dansk* Præst i Tønder og endog ved en Overhøring paa Seminariet**) vandt Frederik den VI's særlige Opmærksomhed og Yndest, hvilket gav sig Udslag i Kongens

*) Hendes Moder var svensk.

***) Traditionen siger i »Dansk« — mon ikke snarere i Religion *paa Dansk*.

Ord: »Hvis De søger et andet Embede, skal De faa det.« Kongen holdt sit Ord, da min Bedstefader søgte Husby Sognekalde ved Flensborg. — Min Moder fik i Hjemmet en tysk Opdragelse. Dansk talte hun kun saadanne Steder som i Folkestuen. Naar hun om Søndagen havde faaet sit nye Tøj paa, gik hun ned i Folkestuen til sin gode Ven Forkarlen og sagde: »Gidst Du nu li mig, Hanspeter.« Men Morfader døde, medens min Moder endnu var en lille Pige, og min Mormoder tog Bolig i Flensborg, hvor min Moder besøgte et tysk Institut. — Læreren interesserede sig særlig for Historie og ganske særlig for Skotlands (!). Min Mormoder, som jeg tydelig mindes, var et meget sympatisk Menneske, som havde stor Evne til at udtrykke sig i Brevform, men hun lærte aldrig, dansk opdraget som hun rimeligvis var, at skrive det tyske Sprog fuldstændig korrekt, hvad der derimod kendetegnede min Moders Sprog og det i høj Grad. Da mine Forældre blev forlovede, blev de enige om at tale tysk med hinanden, da min Fader talte bedre tysk end min Moder dansk. Iøvrigt satte min Moder megen Pris paa dansk, men hun vilde ikke, som hun sagde, »radbrække dette skønne Sprog, der lyder som Musik for mine Øren, naar det bliver talt smukt af en dannet, dansk Dame«. Vi Børn talte dansk med Fader og tysk med Moder. — Fader tog mig paa Knæ i Skumringen og sang de danske Sange for mig, den ene efter den anden, og dansk var han med Liv og Sjæl, det kendtes i alle hans Ord og i al hans Gerning, der *paa mange Maader* støttede den danske Sag.

— Han var en anset Mand baade som Borger og som Forretningsmand, Borgerrepræsentant og Medlem af Bestyrelsen for den danske Borgerforening og ret velset af de *besindige* politiske Modstandere. Han var en frisindet og selvstændig, selvtænkende Mand. En Titel, der under Haanden blev ham tilbudt, afslog han, men Ridderkorset havde han gerne taget imod, om det var bleven ham tilbudt, og jeg synes, at han kunde have baaret det med Ret og Ære. Da Krigen nødte ham til at flytte sin Forretning til København, maatte han blandt andet fragte et Skib og skjult imellem sine egne Sager medtog han en betydelig Del danske Vaaben, som havde været gemte i Flensborg.

Min Fader havde en stor Evne til at tale med høje og lave — paa en frimodig og venlig Maade. Han kunde være munter, men han var i Grunden streng i sin Maade at opdrage os Børn paa. Han krævede særlig Sanddruhed og Høflighed mod alle og Flid i Skolen. Om Søndagen tog han mig tit med i Kirke — dog helt uden Tvang. Min Moder var mild og blød, en kærlig, poetisk Natur, der især sværmede for Schiller, af hvis Værker hun kunde citere større Afsnit med en ejendommelig, ægte Pathos. Af danske Digttere holdt hun vist især af Ploug — og ganske særlig af Digtet: »Vil Du elske mig —«. Moder lærte mig at folde mine Hænder og indprentede mig at være taktfuld og hensynsfuld mod andre, ligesom hun paa en varm og rørende Maade bad mig om, at jeg vilde holde mig sædelig ren, naar jeg voksede til og kom ud i Verden fuld af Fristelser. Moder talte tidt med mig, der var den ældste, om Ting, der laa hende paa Hjerte, og hun vejlede mig, naar jeg skrev de frie, tyske Stile til Skolen — Latinskolen, hvor der blev undervist baade paa tysk og paa dansk. Religionsundervisningen kunde enhver faa efter frit Valg paa dansk eller tysk, jeg valgte dansk.

Jeg kunde godt lide vor Rektor (Simesen) og holdt gennemgaaende af mine Lærere. Nogle af dem mindes jeg med megen Taknemlighed, ikke mindst mine Lærere i Religion (Gjersing, Krog og Munk, ogsaa Michaelsen). De tre sidst nævnte blev alle Præster. Af mere bekendte Mænd havde jeg ogsaa A. D. Jørgensen til Lærer, han var ung og forstod os unge, og vi kunde godt lide ham, ogsaa Chr. Fr. Monrad vil jeg nævne. Han læste en Tid privat med mig, da der i Krigsaaret 1864 blev Tale om, at jeg skulde sendes til Sorø Akademi. Han var selv en begejstret Soraner, og jeg er ham Tak skyldig for hans Undervisning.

Jeg er født den 17. Marts 1848, og jeg har dunkle Minder om de mange Soldater, der drog igennem og opholdt sig i min Fødeby, Flensborg. Særlig mindes jeg, at jeg ved min Moders Haand gik igennem en stor Stue hjemme, hvor der laa fuldt af saarede Soldater. Moder gik om iblandt dem og gav dem Forfriskninger. Jeg mindes ogsaa en tysk Læge, der lod mig ride paa sin Hest og kaldte mig: Goldsöhnchen.

Da jeg voksede til, mærkede jeg jo snart, at Tysk og Dansk

var de to Hovedpoler, hvorom alt drejede sig, og jeg blev stærkt interesseret i den store Strid — og dansk med Liv og Sjæl.

Det var altid en vigtig Begivenhed for os Børn, naar Frederik den Syvende kom til Byen, omgivet af sine »harniskklædte Kæmper«. I ham hyldede vi jo Danmark og vort Hjertes Sag.

Den Begivenhed, der havde varige Følger for min Udvikling, var Sønderjydernes Tog til København i Aaret 1861.

Min Moder, som maatte holde Sengen paa Grund af Storkens Besøg, bad min Fader om at tage mig med, og jeg kom med.

Vi sejlede med et særlig lejet Dampskib fra Flensborg og var selvfølgelig i en festlig Stemning, en Ild, der fik Olive ved hvert Sted, vi anløb, thi overalt fik vi en glimrende Modtagelse. Der var overalt festligt pyntet, og Sange og Taler afløste hinanden. I Korsør mødte en Deputation fra København, og saa vidt jeg mindes var det C. V. Rimestad, der i stærke og varme Ord bød os Velkommen. —

Vi kom til at bo hos Sadelmagemester P. C. Olsen,*) hvor vi havde det hyggeligt og godt. —

Jeg fik Lov til at komme med til en Fest i Tivoli, en Fest baaret af en mægtig, patriotisk Stemning, og hvor mange fremragende Mænd førte Ordet ved Gildesbordet. Blandt Talerne var ogsaa H. P. Holst. Han udbragte en Skaal for den sønderjydske Ungdom. Han hentydede til, at der sad en lille Slesviger her i hans Nærhed (det var mig). Han vilde ikke forlange, at han skulde besvare hans Tale, men bede ham om at bringe hans Hilsen til de unge derovre. — Ja, og saa brusede Hurraraabene.

»Kan du svare kort og godt,« sagde min Far — »blot sige Tak?« —

»Det var rart, om den lille vilde svare,« sagde en Officer bag ved mig — og et Øjeblik efter stod jeg paa en Stol med et Glas Champagne i Haanden og sagde blot: »Jeg takker Dem, mine Damer og Herrer, og særlig Dem, Hr. Professor Holst, for den for den slesvigske Ungdom udbragte Skaal og lover Dem at bringe Deres Hilsen til mine slesvigske Venner!« Jeg sagde det højt og tydeligt med min trettenaars Røst — og der udbrød en

---

*) P. C. Olsen var Borgerrepræsentant.

stormende Jubel. Jeg blev som overstraalet af venlige, varme Øjne, og Glas ved Glas var rakt imod mig for at klinge med mig, lille Fyr. Allermest imponeret blev jeg dog af at se min Mathematiklærer Silfverberg, der til daglig mest lignede den sorte Tavle, fyldt med Tal og geometriske Figurer, lyse imod mig som en tindrende Sol. — Ja, jeg kom saamænd med Navns Nævnelser i Avisen, og en Præst, der var med i Toget fra Flensborg, indbød mig til at gæste sig i Sommerferien. Min Fader kostede denne Hyldest imidlertid *alle de Kunder, han havde i det sydlige Slesvig*. Dagen efter var der Fest i Dyrehaven, der hvor nu den slesvigske Sten staar, denne Stens Rejsning blev netop lovet ved Festen. Hele denne Rejse med de stærke aandelige Paavirkninger og sin løftende Aand, bevirkede, at jeg ved Hjemkomsten bad min Fader om at maatte studere; noget jeg straks fik Lov til.

Det var i Aaret 1861.

I Aaret 1863 skulde jeg egentlig efter min Faders Mening have gaaet til Præst, men jeg bad om et Aars Udsættelse.

Jeg var paa den Tid kommen ind i en meget alvorlig, religiøs Krise og overvældet af Tvivl.

Det var en belæst og filosoferende Snedker, paa hvis Værksted jeg tilbragte mangan en Time, der havde kastet Tvivlen ind i mig, stadig beraabende sig paa, at jeg jo var en klog Dreng, der ikke kunde tro »al den Præstesnak«.

Han var tysktalende. Naar han var i de højere Regioner, talte han højtysk, naar han kom ned til Jorden og blev humoristisk, talte han plattysk.

»Es giebt eine Urkraft des Alls, nenn sie Gott, ob Du willst, nur Christus war ein guter Mensch, gewis der allerbeste — — aaver all dat andere, min Jung, dat is Schwindel.« — Det var Hovedthemaet i hans Visdomsforkyndelse. —

Jeg kom ind i stor Sjælenød — ingen vilde jeg betro mig til — og om Natten græd jeg mine modige Taarer. Jeg syntes, at jeg »den *kloge* Dreng« — maatte give ham Ret, men jeg syntes, at hans Livsanskuelse var som en Himmel uden Sol, saa øde og kold — og *mit Hjerte protesterede*.

Jeg gik i den Tid tidt forbi en Boghandlers Vindue, og i dette hang der et stort Billede af Christus omgivet af sørgende,

lidende og brødebetyngede Mennesker — og under det stod paa Tysk: »Kommer hid alle I, som arbejde og ere besværede, og jeg vil give Eder Hvile!«

Naar jeg kom forbi det Vindue, standsede jeg altid og læste Ordene — og disse Ord fik en egen Magt over mit Sind, de kom som med en stille Myndighed og med saa megen Kærlighed. Nu hørte jeg i Sandhed til »dem, der arbejder og ere besværede«. — De Ord fik Magt over mit Hjerte — og Aaret efter lod jeg mig konfirmere. Jeg kom egentlig kun med den Bekendelse: »Herre, *jeg vil gerne tro* — hjælp Du mig til det!« Oftere senere har Tvivlen meldt sig paa et eller andet Punkt — men aldrig som den Gang. Der var kæmpet og vundet et Hovedslag i mit Liv.

Som alle danske var jeg selvfølgelig stærkt optaget og dybt grebet af Begivenhederne i 1864. Jeg vil aldrig glemme Tilbage-toget fra Dannevirke — jeg beundrede vore Soldater for deres Ro og Standhaftighed. I min Faders som i alle danske Hjem gjorde man alt for at opmuntre og vederkvæge dem. Jeg vil heller aldrig glemme Tyskernes pompøse og imponerende Indtog med den brusende Musik og den glimrende Skare af højtstaaende Officerer, der fulgte lige efter Orkestret. Om Eftermiddagen kom jeg til at staa ganske ene midt i en Gade, medens et preussisk Regiment drog forbi mig paa den ene Side, et østerrigsk paa den anden. Da følte jeg ret, at Fjenden var i Landet. Hjemme fik vi stor Indkvartering, 40 Mand og to Officerer. Min Far tonede straks Flag over for Officererne, en Hauptmann og hans Adjutant, idet han straks viste dem et Billede af Frederik den VII med de Ord: »Det er min afdøde Konge, min nuværende har jeg endnu ikke noget Billede af, jeg vilde gerne have et, der kunde svare til dette, og det har jeg endnu ikke kunnet faa.« Hauptmann'en svarede kort: »Sie haben keinen König!« Far svarede skarpt igen, og hver blev ved sit, men jeg har et Indtryk af, at Adjudanten søgte at mildne Striden. Adjudanten besøgte en Gang senere min Far og bad ham mindes Hauptmann'en uden Bitterhed, han var falden ved Dybbøl. »Er ist geblieben,« sagde han. Jeg skal dog ikke dvæle ved mine mange Minder fra Krigen, men kun ved et enkelt, som for mig har en fremskudt Plads i min Erindring:

Dybbøl var taget. Tyskerne, Soldater som Borgere, jublede og triumpherede, og de danske gik omkring stille og sørgmodige og dog med den trøstende Følelse, at de danske havde kæmpet med Tapperhed og beundringsværdig Udholdenhed.

En og anden kunde dog ikke beherske sin Smerte, og jeg vil altid mindes en yngre, dansk, mørkklædt Kvinde, der stod uden for »Nørreport« og var helt utrøstelig i sin Sorg. Hun lod Taa-terne rinde frit. Den Kilde, der randt i Løndom hos saa mange, gav hun frit Løb. Hun var gaaet Fangerne, de danske Fanger, i Møde som saa mange andre, ogsaa jeg selv, og det var Synet af dem, der havde grebet hende saa mægtigt.

Aa, disse Tog af Fanger glemmer man aldrig. Hvor maatte de være trætte disse udholdende Stridsmænd fra de nedskudte Skandser. Det, der prægede dem, var dog ikke særlig Trætheden, men Sorgen, baaret med en tiltalende, ja rørende, mandig Taalmodighed.

»En to, en to, en to« drog de fremad i jævne, faste Takter, men tavse, tavse som en af disse stille, taagede Dage i Høst, naar Bladene falde saa tyst og tungsindigt.

Kun undtagelsesvis kunde vi veksle et Ord med en af de yderste i Rækkerne, thi paa begge Sider af Toget red preussiske Husarer eller Landsenerer med spændte Karabiner eller Pistoler. Men kunde Læberne ikke faa Lov til at bringe Bud, saa kunde dog Øjnene, og der gik som en stille Strøm af Trøst fra dem til os og fra os til dem.

Et Steds i den nordlige Del af Byen, hvor en stor Del af Fangerne var anbragte i en stor, rummelig Bygning (jeg tror et Arbejdshus) og hvor Gaden udenfor var stuvende fuld af Folk, der gerne vilde vise Fangerne deres Medfølelse, brød pludselig Tonerne af »Den tapre Landsoldat« den trykkende Stemning. Først kom de dæmpet, saa *stærkere* og *stærkere* og tilsidst *brusede* uden Hensyn til Preussernes Kommandoraab og stejle Heste en mægtig Sangbølge af varme, bevægede Stemmer op mod Aftenens mørke Himmel. Alle sang vi med, og det var, som om noget indeklemt fik Luft, som om vi alle forstod, alle vi danske, at endnu var det danske Mod og det danske Haab ikke slaet til Jorden.

Da jeg kom hjem fra mit Møde med Fangerne, stod min Far

i Begreb med at bringe en Del Vin og Mad over i Borgerfor-
eningens Lokaler, hvor de fangne, danske Officerer foreløbig
havde faaet Lov til at opholde sig. »Vil Du med over at hilse
paa de danske Officerer?« spurgte Far. — »Anker er der
ogsaa.«

Svaret lyste ud af mine Øjne, og især vilde jeg gerne se
Helten fra Skandse Nr. 2.

Da vi kom ind i de varme, noget røgdisede Lokaler, mødtes
vort Øje af en Vrimmel af danske Uniformer, og en dæmpet
Summen af Stemmer. Jeg stod et Øjeblik som omtaaget, da tog
min Far mig rask ved Haanden og gjorde mig opmærksom paa
en smuk, mørkhaaret, rank og ridderlig Skikkelse lidt borte.
»Det er Anker,« hviskede Far, »skal vi gaa hen og hilse paa
ham?« »Aa ja, ja!« svarede jeg.

Et Øjeblik efter stod vi foran ham.

Far sagde paa en jævn og ligefrem Maade, der dog var præ-
get af en oprigtig Hyldest, at vi gerne vilde hilse paa ham, og
at især jeg var saa ivrig for at faa ham rigtig at se, og hvad
Fars Ord ikke sagde, det sagde i alt Fald mine Øjne — de lyste
ham i Møde i et straalende, beundrende og hengivent Blik. Et
Øjeblik saa han paa mig — forundret og betaget — saa bøjede
han sig pludselig frem, greb mig i sine stærke Arme, løftede
mig op og kyssede mig med stor Inderlighed.

Jeg glemmer det aldrig i Livet.

Jeg følte mig stolt og lykkelig, begejstret og taknemlig. —
Ære være med hans Minde, ja velsignet være hans Minde!

En Begivenhed, der i høj Grad lyste op for mig med Haab
og Trøst, var Kampen ved Helgoland.

Jeg læste paa Gadehjørnerne Opslag med Gengivelser af
tyske og engelske Telegrammer. De sidste havde den tyske Re-
daktør forsynet med adskillige Spørgsmaalstegn, men jeg kendte
jo mine Pappenhejmere og var ikke i Tvivl om, hvorledes det
hele hang sammen, og mit Hjerte jublede. Saa havde Sejren
dog for en Gangs Skyld fulgt vort skønne, gamle Flag — ja,
vort skønne, gamle Flag, hvor var, hvor er det mig kært. Jeg
kan ikke lade være med, inden jeg forlader dette Afsnit af mit
Liv, at fremføre en af mine kæreste Sange, skrevne i en mod-
nere Alder. Her er den:

Jeg ved ej Flag saa skönt som du,
du røde Dug med Korset hvidt,
jeg ved ej Flag saa kært som du,
thi du er mit, ja du er mit.
Du tændte Ild i Barnets Hu,
og kækt mit unge Hjerte slog,
og du skal tænde Ild endnu
i Livets Kvæld, mit Dannebrog!

Har trange Grændser end vor Vang,
og var vi aldrig før saa smaa,
du skal ej hejses halvt paa Stang,
og Sangens Tid skal ej forgaar,
nej lige kønt og lige kært
flyv sangombruset imod Sky,
thi opad, opad, har vi lært,
skal Haabet ranke sig paany!

Vort Flag saa ofte døbt med Blod,
naar varme Hjerter bar dig frem,
mand du os op til deres Mod,
som stred for dig og for vort Hjem,
fortæl os med dit milde Sus
om store Tider, skönt vi er smaa,
indtil vor Moders gamle Hus
har samlet alle Børn igen.

Vort Flag, du alle Danskes Flag,
ja fold dig ud mod Himlens Blaa
og før os frem, fra Dag til Dag,
at handle stort, skönt vi er smaa.
Lad hver for sig saa mene sit,
du samler os i samme Tog
mod samme Maal, i samme Trit,
vort kære, gamle Dannebrog!

(Digtet findes trykt i min Digtsamling: »Vintergæk« S. 58 (1911).)

Efter den sørgelige Fred sendte min Fader mig til Sorø Skole. Jeg boede en kort Tid i et hyggeligt Privathjem, men kom snart paa Akademiet. Det første Aar her var for mig en Trængsels-tid, jeg kunde ikke forsone mig med den Tone, der herskede mellem Eleverne, den var ofte baade tyrannisk og raa. Det gik bedre det andet Aar og bedst, da jeg kom op paa Gymnasiet, hvor Tornene blev færre og Roserne flere. — Her var jeg Medstifter af en lille æsthetisk Forening (Baldur), der bestaar endnu, og i et lille Blad for alle nordiske Latinskoler skrev jeg nogle af mine første Digte — eller rettere offentliggjorde jeg nogle af mine første Digte — thi jeg har skrevet Vers allerede som Dreng, en Evne, jeg har arvet efter min Moder. — Jeg holdt gennemgaaende af mine Lærere, blandt hvilke jeg vil nævne M. Rossing, Digteren og nuværende Provst i Roskilde, Heiberg, og min gamle Rektor Tregder. Da jeg blev Student skrev jeg om ham i en Sang ved Afskedsgildet:

Lidt haardt hans Navn vel lyder,
thi Rektor kaldes Tjørn,
men alle vi ham elske
som Faderen hans Børn.

*) Melodien er offentliggjort i Bladet »Hjemmet« Sommeren 1912.

Han er en gammel Hvidtjørn
udi i sin fulde Pragt,
hvor Tornene er vegne
for Blomsters milde Magt.
(Rektor havde snehvidt Haar.)

Jeg udmærkede mig ikke i Skolen undtagen i dansk Stil, hvor jeg gerne var den bedste, dog kunde jeg en Gang imellem f. Eks. i Physik eller Mathematik *faa en lys Idé*. Jeg kom en Del hos Præstens (Glahn). Sønnen der var min Klassekammerat og Klassens Duks, og jeg havde baade Gavn og Glæde af at komme i det Hjem. Sønnen, deres eneste, døde det Aar, han skulde være Student, og de havde saa kun en Datter tilbage. Egede Glahn og jeg havde en fælles Ven, Olaf Krebs, en Præstesøn fra Samsø, hvor jeg senere gæstede ham i flere Sommerferier, han blev min bedste Ven. Igennem ham lærte jeg Maleren Dalsgaard at kende, og jeg kom stundom op til den elskværdige Kunstner og saa paa hans Billeder, hvad der meget interesserede mig. Min kære Ven, Olaf Krebs, blev selv Kunstner (Maler), men han forlod senere denne Vej og studerede Theologi. Han naaede dog ikke at faa Eksamen, Døden rev ham bort, da han kun var 30 Aar gammel. Ogsaa den eneste Jøde paa Skolen, B. D. Adler, en Søn af D. B. Adler, blev mig kær, og jeg kom som Student en Del i hans Hjem og mødte her en Del andre unge, begavede Jøder, deriblandt Herman Trier og Komponisten Bendix uden dog at komme i noget nærmere Forhold til dem.

Sorøs dejlige Natur var mig til stor Glæde og Nydelse, men den virkede somme Tider i sin Stilhed og Tillukkethed noget tungsindigt, og jeg har altid foretrukket vore Fjorde for vore Indsøer, hvor idylliske de sidste saa end kan være. Jeg har i det hele altid haft en Trang til at søge Steder, hvorfra jeg let kunde komme ud til Havet — eller dog komme til at se det.

Maaske dette staar i Forbindelse med, at jeg altid er kommen i en egen Stemning, naar jeg har set en Flok Svømmefugle, mest de vilde Svaner, komme dragende. Ogsaa i Drømme har jeg tidt set store Skarer af Fugle af alle mulige Slags, og lige før Krigen 1864 drømte jeg, at en uhyre Hær af store, *sorte Fugle* — ja vældige Fugle, kom til Flensborg og fyldte alle

Tagene. Jeg har senere ikke kunnet lade være med at tilskrive denne Drøm en vis prophetisk Betydning, thi Fuglene kom sydfra. I Begyndelsen af mit Ophold i Sorø, især da jeg kom op paa Akademiet, led jeg en hel Del af Hjemve. Den kom jeg dog over, men altid længtes jeg stærkt, især hen mod Ferierne, og var jublende glad, naar jeg atter var sammen med mine Forældre og talrige Søkende, der lige efter Krigen var flyttede til København. Længe før Feriens Begyndelse gik jeg tidt om Aftenen ud til Stationen for at se det Tog, der nu snart en skønne Dag skulde føre mig hjem. — Hvilken Jubel at blive Student — og saa komme hjem for en lang Tid.

Af Manuskriptet til Vilhelm Gregersens Selvbiografi, der velvilligt er stillet til Raadighed af hans Søn, Landinspektør L. E. Gregersen, Grenaa, maa vi for den resterende Dels Vedkommende — af Pladshensyn — nøjes med at gengive følgende korte Udtog:

Vilhelm Gregersen blev Student fra Sorø 1868, begyndte at studere Teologi, forlod Studiet for at tage en Magisterkonferens i Tysk, følte sig dog ikke tilfredsstillet af dette Studium, tog derpaa først Plads paa sin Faders Handelskontor, senere som Huslærer paa Ussinggaard ved Horsens, vendte derfra tilbage til det teologiske Studium og blev teologisk Kandidat i 1881. I 1882 blev han gift med Anna Kayser, Datter af Tømrermester, Borgerrepræsentant og Landstingsmand cand. polyt. H. H. Kayser.

Efter en kort Tid at have været Kateket paa Christianshavn blev Vilhelm Gregersen i 1882 Præst i Naur og Sir ved Holstebro, i 1886 i Stavning ved Ringkøbing Fjord og 10¹/₂ Aar senere i Hornslet ved Kalø Vig. I 1911 udnævntes han til Ridder af Dannebrog. Han levede et smukt og rigt Liv og vandt sig Venner, hvor han færdedes.

I sin Studietid nøjedes han ikke med sine Fagstudier, men hørte ogsaa historiske, æstetiske, filosofiske og kunsthistoriske Forelæsninger.

Om Georg Brandes, hvis Forelæsninger han fulgte, siger han: Han har aldrig kedet mig, ofte vakt min Interesse og en

vis Beundring, men han har aldrig varmet mit Hjerte, og jeg havde paa Følelsen, at han vilde noget til Livs, som var mig dyrebart. Det har altid glædet mig, at han bevarede sin nationale Følelse, som bl. a. kom til Udbrud ved Afslutningen af hans Doktordisputats, som jeg overværede. Jeg sendte ham et Brev med en Sønderjydes Tak for hans varme Ord.

Om sin Stilling i kirkelig Henseende siger Vilhelm Gregersen: Jeg har aldrig været anlagt for udprægede Partistandpunkter. — Tidlig, som før berørt, havde jeg min Strid, om jeg saa maa sige ved Hovedindgangen til Menighedens Hus. Det var mig af mindre Vigtighed, om Folk derinde boede paa første Sal, i Stuen eller paa Kvisten. Jeg har modtaget gode Impulser og Befrugtning fra alle Sider. Jeg har hørt Grundtvig og Frimodt, Fog og Rørdam og mange andre med Glæde, men jeg har aldrig ubetinget kunnet følge en enkelt Retning gennem tykt og tyndt.

Vilhelm Gregersen udgav fire Digtsamlinger. Han siger selv, at de ikke var meget udbredte, men flere af Digtene er enkeltvis naaet langt omkring. Til nogle af dem satte han selv Melodi. Det gælder saaledes: »Der er noget i Luften«, »I den solfyldte Dag vil vi løfte vort Flag« og »Jeg ved ej Flag saa skønt som du«. Blandt hans øvrige kendte Sange kan nævnes: »Stræk din Fod« (skrevet i hans Ungdom til Opmuntring for hans snævrere Landsmænd, Sønderjyderne), »Velsign, o Gud, vort gamle Hjem«, »Vær en Velsignelse« og »Vinterstorm i al din Vælde«.

Levnedsskildingen af Vilhelm Gregersen, Flensborg-Dren-gen, der blev til Digterpræsten i Hornslet, viser os et Menneske med aabent Øje og opladt Sind, en god, dansk Sønderjyde, hvem det er en Glæde at kendes ved som Landsmand, og hvis Minde fortjener at blive bevaret.

Peder Jensen.

QAQAMUT

Min sidste Fjeldtur i Grønland; og jeg har faaet Lov at gaa min egen Tur uden anden Ordre end den, at jeg ikke maa falde ned. Mit Arbejde har ellers Dag efter Dag ligget i Sedimenterne under de vulkanske Dannelser, kun 200—500 m over Havet, en ringe Højde, naar man elsker at klatre op; undertiden dog højt nok for en halvgammel Vandrer, der søger at skjule sin Alder ved Hjælp af et næsten ungdommeligt Marchtempo. I Dag vil jeg gaa saa højt og saa langt, mine Ben kan bære mig. Og jeg vil lægge mig i Fjeldet saa tit, jeg har Lyst. det vil sige hver Gang de Pumpeværker, der forsyner Lunger og Muskler med Ilt, bliver haardt belastede.

Mit Maal er en Gletscher oppe over Kutdligssat, Kulminebyen paa Øen Disko. Har jeg nu i over 20 Aar undervist i Geografi med Forkærlighed for alt det geologiske uden at have be-
traadt en ærlig Gletscher, saa skal det herved blive Løgn, for nu skal det nemlig blive sandt, at jeg har set en Gletscher, ikke bare noget med Kikkert op mod Alpetinderne eller ind mod Indlandsisen som hidtil.

Jeg starter fra *Slottet*, der faktisk hedder saadan og ligger 60 irriterende og unyttige Meter oppe over den Strandbred, som udgør Kutdligssats Havn. Det er et stort Træhus bygget af en nu bortrejst svensk Mineingeniør. Det er til Raadighed for Landstrygere som os Geologer, fordi ingen fastboende i Kolonien har Lyst til ligefrem at gaa til Fjelds for at bo. Om Vinteren er Stien derop tilmed saa glat, at man ikke kan gaa derop, derimod let komme ned; jeg sagde ikke *gaa* ned.

Qaaq er Fjeld paa Grønlandsk, men q er egentlig ikke det rigtige Bogstav. Det er en Harkelyd, der skal betegnes, og paa Grønlandsk bruger man et K af et særligt Udseende dertil. Alt-

saa man harker flittigt omkring et Par A'er, saa har man et Fjeld. Endelsen -mut betyder *til* eller *mod*. *Qaqamut* betyder *til Fjelds*. K i Kutdligssat skal ogsaa harkes ud. G'et er stumt, og A'et udtales som Æ; altsaa omtrent *Grutlisæt*.

Nu Farvel Kutdligssat, Smaahuse omkring et Elvdelta ved en Strandbred. Jeg gaar grammut.

Den første halve Time gaar jeg hen over en grøn Skraaning, hvor Mos og Blaabærris vokser i smukke grønne Tuer, og det klare Kildevand drypper, siver og risler overalt. Saa rene Gummistøvler, som jeg nu faar, har jeg sjælden haft. Blaabærrerne er modne og velsmagende; den eneste Fejl ved dem er, at deres Antal er for ringe.

Over den grønne Li er der en Terrasse, hvor Bunden er tør, og hvor Sten og Grus kun sparsomt er dækket af Vegetationen. Her staar paa et Fremspring en af Geodæternes Varder. 280 m o. H. aflæser jeg paa min Paulin, der i Princippet er et Aneroidbarometer, hvis Viser kan indstilles og arreteres, og hvis Skala direkte angiver Højden over det Udgangspunkt, hvor man har stillet Viseren paa Nul.

Jeg puster ud, mens jeg nyder Udsigten tværs over Vajgat med de skinnende hvide Isfjelde til Nugssuak's takkede Fjeldlinie. — Vi har haft ikke saa lidt surt Vejr. I Dag til Afskedsfesten har Naturen iført sig sin skønneste Dragt: blaat Vand med hvide Isfjelde, blaa Himmel med hvide Klodeskyer, rødbrune, paa Toppen snepudrede Basaltfjelde over grønne Lier. Midt i det hele Kutdligssats bittesmaa Træhuse. Lidt kunstig Rødme paa Kinderne har Naturen ikke nægtet sig. Det er de brændte Skifre i Fjeldene ovre paa Nugssuak, der lyser varmt herover. Af og til gaar der Ild i Fjeldets kulholdige Skifre, forarsaget af Skred. Naar i Løbet af nogle Aar Ilden er gaaet ud, er Skifrene smukt rødbrændte.

»Forlod den østligste, klare Elv og gik op over en Skraaflade med større, stærkt isskurede Blokke,« skrev jeg i Dagbogen ved næste Hvil. — At Elven er klar, fortæller, at den ikke kommer fra Gletscheren, men næres af Vældvand. De fleste Elve fører Gletschervand og er grumsede. At hver eneste af de store Sten, jeg klatrede op over, var høvlede og ridsede af Isen, fik sin naturlige Forklaring, da jeg kom op og fik lidt

Overblik over Tingene. Det var selve Gletscherens Moræne, jeg gik i, dog maa Gletscheren tidligere have været betydeligt større end nu. Jeg skulde dog snart opdage, at min Orientering endnu ikke var tilstrækkelig dybtgaaende.

Jeg holdt et Frokosthvil — Knækbrød, Ost, Chokolade — i Selskab med en gudsforladt Slamsø fyldt med snavset Sjapis. Højde 650 m o. H. Derefter vadede jeg henover en hældende Flade dækket af Nysne, op over hvilken der ragede et Utal af større Sten. Og der gik jeg og troede, at Bunden under mig stadig var Stenras. Men saa blev jeg af en rislende Lyd lokket hen til en smal Rende. Og der, blottet ved den lille Bæks Erosion, saa jeg Gletscherisen, som jeg var gaaet ind over uden at ane det. De store Sten ligger oven paa den og er altsaa under langsom Transport. Jeg har intetanende naaet et af mine Maal. Og hvad er der saa ved det? Jeg ser kun Sneen, som mine Støvler synker ned i, og de halvt fremsmeltede Sten. For nu har Fjeldene trukket en Kittel over Festdragten, og jeg kravler som en Lus, der er blevet væk i Tøjet, hen over den hvide Flade. Taagen lukker for alt, hvad der er mere end et Par Hundrede Meter borte.

En ny Rende maa jeg springe over. Jeg springer godt til, idet jeg tænker paa, at Sneen maaske dækker Rendens Rande, saa at den er bredere, end den ser ud til. Og ganske rigtigt naar jeg lige akkurat Isens faste Kant et Stykke inde i Sneen. Jeg glider og falder, dog ikke ned i Renden, der iøvrigt ikke var dyb.

Kom nu, Sol, og lad mig se noget. Jeg har denne ene Chance!

Og det sker. Fjeldet slaar langsomt Skaanedragten til Side. Og se, der oppe mellem Skyerne hænger en blændende hvid Isvæg; det er en anden Gletscher, større end min, uopnaelig for mig. Nu kommer ogsaa min egen Gletscher til Syne oppe, hvor den, ikke uligt et Vandfald, »styrter« ned ad den bratte Passage mellem to Basaltvægge. Deroppe er den ikke til at tage fejl af, synlig som den er helt nede fra Kolonien. Men der tør jeg ikke prøve at gaa paa den, for der er den saa revnet og sprækket, at der er størst Sandsynlighed for, at man bliver kilet fast i den, hvis man prøver. Og selv om Endemoræner har min Interesse, bryder jeg mig ikke om at ende som Moræne.

Visse Øjeblikke overvælder os med Skønhed, saa vi standser og gisper. Det Øjeblik, da Taagen aabnede for Blikket mod den hvide Gletscher højt oppe og den blaa uendelige Himmel, var det lykkeligste Øjeblik paa min lykkeligste Dag i Grønland.

Jeg var, skønt jeg gik med en stærk Følelse af Frihed, ude i et bestemt, selvvalgt Ærinde. Det er en kendt Sag, at Ismasserne i de arktiske Egne Aar for Aar mindskes, altsaa ogsaa Smaabræerne. Det har været særlig tydeligt den sidste Snes Aar. Grunden maa være en almindelig Temperaturstigning i hvert Fald i de nordlige Egne og formodentlig over hele Jorden. Jeg vilde nu se at faa lidt Kendskab til, hvordan en Jordbund ser ud, naar Isen lige har forladt den. Særlig interesserede det mig at se, om der ved Gletscherens Sider var Mærker efter hver Sommers Afsmeltning, saa den aarlige Tilbagetrækning kunde maales. Jeg tænkte mest paa Forholdene der, hvor Gletscheren gnubber sig op ad det faste Fjeld. Men jeg kunde ikke gaa i det stejle Fjeld og vilde som nævnt ikke vove mig ind paa Gletscheren deroppe, saa jeg maatte holde mig til Gletscherens nedre, jævner Del, hvor den grænser op til egne Moræner.

Jeg saa der i Sidemorænen tydelige, parallelltløbende Furer eller Render med nogle Meters Afstande og tydede dem som Resultat af en Sidebæks Virksomhed langs Gletscherranden. En for Øjeblikket livligt strømmende Sidebæk demonstrerede lidt af Teknikken for mig. En nøjere Beskrivelse af Fænomenet vil her føre for vidt. Jeg nævner kun, at jeg kom til det Resultat — som staar alene for min Regning — at Gletscheren i de sidste 13 Aar har trukket sig gennemsnitlig ca. 10 m tilbage pr. Aar. Det er vel at mærke fra Siden og ind, saa at den maaske skal regnes at blive ca. 20 m smallere pr. Aar. Værdierne for de enkelte Aar var ret afvigende.

Jeg klatrede op — hvor højt kunde jeg desværre ikke afgøre, da Paulinen, der længe havde drillet, helt strejkede, vel ca. 1000 m — i Uren foran Fjeldets Stejlvæg og fotograferede ind over Gletscheren. I Forgrunden kunde jeg faa en Gruppe Basaltsøjler med i Billedet. At alle Billederne nu viser sig at være misfarvede, fordi Filmen var for gammel, kunde jeg jo heldigvis ikke vide.

Amut, nedad, fulgte jeg Elven, der kommer fra den uop-

naaelige Gletscher (der er altid noget uopnaaet, selv paa en lykkelig Dag). Jeg havde naaet det sorgløse Stadium, hvor jeg synger uden at bekymre mig om, hvorvidt jeg rammer de rigtige Toner eller nogle nærliggende *cisser* eller *disser*. Slig smaalig Bekymring hører det borgerlige Liv til; det er jeg hævet over heroppe.

I Fjeldvæggen ved Elven fandt jeg saa — naturligvis, for det var en god Dag — en Basaltbænk med Revner og Hulrum fyldt med Ædelsten, naa, ja, saa *Halvædelsten* da, Bjergkrystal i hele Lag. Jeg blev Gigant og væltede Fjelde omkuld for at faa fat i de skønne Sten. Eventyrlig sjovt. Basaltbænken var stærkt revnet og smuldrende, saa jeg kunde starte et helt Fjeldskred med Stenkast. Tilmed undgik jeg at blive begravet selv. Bagefter vaskede jeg mine »Ædelsten« i Elven og fyldte Rygsækken, saa jeg ikke kunde løfte den op paa Ryggen. Halvdelen af! Saa var der endda for mange! Resten ligger i Depot. Læserne maa hente det. Det er lidt ovenfor det store Vandfald.

Hvor var Stenene skønne den Dag. Men jeg har lidt Erfaring og ved, at de ikke er halvt saa pæne, naar man har faaet dem helt hjem og ser mere køligt paa dem. Alligevel, det store Stykke Bjergkrystal, som jeg jævnlige hviler Øjet paa, mens dette skrives, er faktisk kønt endnu. Og saa minder det mig om dengang.

Saadanne Smaating som, at Vandfaldet tvang mig til at forlade Elvdalen og klatre op i Morænen igen med den tunge Rygsæk, fik ingen Betydning. Alting var vellykket paa denne Dag. Da jeg kom hjem til Slottet, Kl. 22, havde Dr. Gry dejlig Middagsmad parat til mig og vartede mig op, som om jeg og ikke han var Chefen.

Jeg tror, han i nogen Tid havde set op over og været en lille Kende ængstelig for, at jeg skulde trodse hans klart udtalte Ordre og vende mere eller mindre ihjelslaaet hjem.

R. P. Sørensen.

OM DANMARKS STILLING TIL DE SØNDERJYDSKE SPØRGSMÅAL

I A. D. Jørgensens »Fyrretyve Fortællinger af Fædrelandets Historie« gengives Ejdersted-Krønikens Ord om Overenskomsten i Ribe 1460: »Da sandedes det gamle Ord, som man ofte hører gamle Folk bruge: den Dag skal oprinde, da Got-torp og Hertugdømmet uden Sværdslag kommer tilbage under Kronen.«

Til disse Ord føjer A. D. Jørgensen følgende: »I denne Tanke bar Erik af Pommerns utrættelige Kamp sin sene Frugt. Det var denne Kamp, der havde genvakt Sønderjyllands Danskhed af lange Tidens Dvale, det var den, som havde givet ogsaa Modstanderne en Følelse af, at Danmark aldrig helt vilde glemme sin Ret og sin egen Sikkerhed i Landet syd for Aaen.«

I denne Kommentar har A. D. Jørgensen givet et rammende Udtryk for den danske Grundindstilling til Kampen om Sønderjylland, saadan som den var helt op til Slutningen af forrige Aarhundrede, og saadan som den trods alt stadig lever i det danske Folk, dog med den Modifikation, at det i Dag mere er vor Pligt over for den kæmpende Danskhed i Sønderjylland end vor Ret, der er traadt i Forgrunden. Det var denne Indstilling, der var Aarsagen til, at vi i 1864 — tilsyneladende paa Trods af al sund Fornuft — længst muligt vægrede os ved at opgive noget af Sønderjyllands Jord.

Saa længe vi besad Landet politisk, var det vel iøvrigt ikke noget helt urimeligt Haab, at vi nationalt og kulturelt kunde genvinde det tabte.

Under Indtrykket af Begivenhederne i 1864 og af Prøjsen-Tysklands Vækst og Magt ændredes imidlertid efterhaanden det danske Folks og da særlig det officielle Danmarks Indstilling

i betydelig Grad. Det danske Folk naaede frem til Erkendelse af, at det er uholdbart at besidde et Stykke Land, om end det er gammelt dansk, imod dets Indbyggerses udtalte Vilje. Det saa gerne en Løsning i Forstaaelse med Tyskland; nogle haabede vel ogsaa, at en saadan var mulig.

At Spørgsmaalet stadig var levende vidner følgende Udtalelse af Vilhelm Østergaard i »Ungdommens Bog om vort Land« (udkommet omkring 1910) om: »Fra Dybbølbjerg ser man langt ud over sønderjydske Jord. Man ser ikke blot det Sted, hvor Skanserne skødes ned i 1864, men man ser et godt Stykke Vej længere syd- og nordpaa, hvor Kampen siden er blevet ført i det stille, uden Kanoners Drøn, men ikke mindre tappert, udholdende og trofast.

Der bor de danske Sønderjyder. Hvad de kæmper *mod*, er Uretten. Hvad de strider *for*, er deres Sprog, som er et Folks Livsnerve, dets allerdyreste Eje. Og saa strider de for Retten til at være frie Mænd og Kvinder, som kan raade for deres eget, som frit tør bekende deres Nationalitet. . . . Det gælder ikke om, at Danmark engang faar saa og saa mange Kvadratkilometer Land tilbage. Var det fremmed Jord, saa betød det ikke stort. Men det er vore Landsmænd, der tynges af et fremmed Aag, som hver Dag lider Uret og Forfølgelse. . . . Derfor spejdes der trods alle onde Varsler uafsladelig fra Skamlingsbanken og Dybbølbjerg mod den Dag, da Retsbevidsthed og Frisind hos den mægtige Nabo mod Syd maa vokse sig stærk nok til at øve Ret og Skel mod de danske Sønderjyder.«

For mange Danske, der havde oplevet 1864, var Saaret fra dengang en daglig Smerte, og de opgav aldrig Haabet om, at det engang skulde heles. De vidste, at maler Guds Møller end langsomt, saa maler de dog. Men dette gjaldt næppe det officielle Danmark. Tværtimod. Meget tyder paa, at det havde afskrevet ikke blot Sydslesvig, men hele Sønderjylland for bestandig, og da Spørgsmaalet henimod den første Verdenskrigs Slutning alligevel blev aktuelt, indtog den daværende danske Regering længst muligt det Standpunkt, at kun en Løsning, der var godkendt af Tyskland, vilde tilfredsstille Danmark.

Allerede i 1902 havde Aage Friis, senere Professor i Historie, i Forordet til den af ham oversatte Bog af Theodor Brix:

»Nordslesvig og Tysklands Selvfornedrelse« skrevet: »Af det tyske Folks Retfærdighedsfølelse venter Danmark sig alt, hvad enten det gælder Øjeblikket eller Fremtiden. I Aarenes Løb har den sunde og kloge Overbevisning vokset sig stærk i Danmark, at kun i Venskab med Tyskland, i saa nær Forstaaelse, som Folkenes højst uensartede Naturel og den historiske Mod-sætning tilsteder, kan det nordslesvigske Spørgsmaal løses. Vi tror ikke paa en Løsning ad anden Vej, vi ønsker den ikke, ja vi viger ikke tilbage for at sige, at vi vilde betragte en Løsning, der f. eks. forenede det danske Nordslesvig med Danmark gennem en stor europæisk Krig, hvori Tyskland bukkede under, for en Ulykke, alene af den Grund, at den gjorde Fremtiden endnu utryggere end Fortiden.«

I 1911 skrev den senere Nationalbankdirektør Marcus Rubin i en Artikel i »Preussische Jahrbücher« bl. a.: »Kun Taaber i Danmark og Folk uden Indflydelse tænker paa en Genopvaag-
nen af Artikel 5 eller lignende. I Danmark har man indregi-
streret 1864 som et historisk, endeligt Faktum. Nordslesvig er
nu ved Lov og Ret Tysklands, og ved dette Faktum kan eller
skal der ikke røres.«

Disse Udtalelser vakte ganske vist en ikke ringe Harme, men de forhindrede dog ikke, at deres Forfatter nogle Maaneder senere blev udnævnt til Kommandør af Dannebrog.

Foranstaaende Udtalelser er ganske vist Enkeltmænds, men der er ingen Tvivl om, at de er betegnende for den Udvikling, som er gennemløbet af de Kredse, der repræsenterede Danmark umiddelbart forud for og under den første Verdenskrig. Saaledes udtalte den daværende Statsminister Zahle i 1914 paa et Møde i Ringsted, at Danmark ikke havde nogen nationale Interesser i denne Krig. I 1915 blev Venstres Fører I. C. Christensen kaldt til Orden, fordi han paa et Møde i Mørkøv havde sagt, at man ikke maatte glemme, at der flød dansk Blod paa alle Valpladser. Ligeledes skal den daværende Udenrigsminister Erik Scavenius paa en Forespørgsel fra den socialdemokratiske Folketingsmand Marott om Sønderjyllands Tilbagekomst have svaret: »Hvad skal vi med det?«*)

---

*) Slesvig delt, Side 178.

Oprindeligt var det Regeringens Ønske om muligt at undgaa en Grænseregulering, senere... at faa Spørgsmaalet ordnet i Forstaaelse med den tyske Regering alene uden Indblanding af de allierede.*)

Det ligger paa Linie med denne Indstilling, at man i 1918 sendte Professor Aage Friis til Berlin for at træffe Aftale om den kommende Grænse, og at man forsøgte at vinde Tilslutning i Danmark til den saakaldte »Oktoberadresse«, i hvilken man »vendte sig til det tyske Folk med Henstilling om at lade den nationale Retfærdighed ske Fyldest overfor vort Folk«. Man ønskede Selvbestemmelsesretten anvendt, en Selvbestemmelsesret, for hvis Udøvelse, der dog var sat en Grænse, nemlig Skelbækken. Tiden har vist, at den Indstilling, som de ovenfor anførte Udtalelser var Udtryk for, ikke var det danske Folks.

At den daværende danske Regering og de sønderjydske Personligheder, der stod paa Linie med den, har anset den tilsigtede Løsning af det sønderjydske Spørgsmaal for at være i Overensstemmelse med Danmarks Tarv maa betragtes som hævet over enhver Tvivl.

Man kan være uenig med Regeringen om det Maal, den tog Sigte paa. Det berettiger imidlertid ikke til Kritik. Derimod kan man med Rette kritisere Regeringen for, at den ikke, inden den skred til Handling, søgte det fornødne Mandat til at optræde, som den gjorde, saa meget mere som de Veje, den valgte at gaa for at naa sit Maal, i ikke ringe Grad synes at tyde paa en Følelse af manglende Mandat til at træffe Afgørelser af saa vidtrækkende Betydning og Tvivl om at kunne faa fornøden Tilslutning til den foretagne Maalsætning.

De to Franskmand André Tardieu og Jacques de Coussange (Madame de Quirielle), der i deres Bøger »Slesvig paa Fredskonferencen« og »Det slesvigske Spørgsmaal og Selvbestemmelsesretten« har givet indgaaende Skildringer af denne Tid, fælder meget haarde Domme over den daværende danske Regering for dens Handlemaade i denne Sag, og om det danske Folk skriver Madame de Quirielle: det var kun slet forberedt paa det Ansvar, der blev lagt over paa det; det var blevet daar-

---

*) Slesvig delt, Side 178.

ligt underrettet, eller det var slet ikke blevet underrettet. Det opfatter kun langsomt, hvad der har med Politik at gøre; det er, som om det først begriber Situationerne, naar de allerede tilhører Fortiden, og det er blevet for sent at handle.

Hvor lidet smigrende denne Udtalelse end er for os som Folk, saa kan den — hvad Begivenhederne i 1918—20 angaar — næppe ganske afvises.

Det officielle Danmarks Indstilling til det sønderjydske Spørgsmaal i Tiden omkring den første Verdenskrig, der som nævnt ikke svarede til det danske Folks, havde naturligvis sine Aarsager. Den var saaledes i ikke ringe Grad dikteret af Hensynet til Ønsket om et godt Forhold til Tyskland.

De, der kender tysk og da særlig prøjsisk-tysk Mentalitet, vil imidlertid være af den Opfattelse, at den i saa Henseende beroede paa en fundamental Fejlvurdering af denne Mentalitet.

En anden antagelig Aarsag er den Angst for at gaa ind under de store Opgavers Ansvar, der vist er typisk dansk.

Ved at lade sin Niels Ebbesen-Skikkelse være pint af Angst og Tvivl forud for den 1. April 1340 har Kaj Munk utvivlsomt loddet dybt i vort danske Sind. Som Danske kendes vi ved denne Angst, og den er sikkert ikke uden Skyld i, at fremmede kan fælde en Dom over os som den, den foran anførte Udtalelse af Madame de Quirielle rummer. Til en vis Grad maa denne Angst hævdes at være sund. Det ligger dog i denne Forbindelse nær at minde om, at det ikke er den, men derimod Ordene om, at »aldrig saa nogen Mand mig saa ræd, jeg turde jo fuldt vel skælte«, som Overleveringen lægger Niels Ebbesen i Munden, der i Forbindelse med hans Daad lyser gennem mere end 600 Aar op til os.

Det, der skete forud for Nordslesvigs Genforening med Danmark, er nu ved at være Historie, som Tiden har givet sin Belysning, en Belysning, der viser de Fejlsyn, der laa til Grund for det officielle Danmarks Indstilling til det daværende sønderjydske Spørgsmaal.

Paa Baggrund heraf og paa Baggrund af alt, hvad der er sket saavel i Danmark som i Sydslesvig siden dengang, er det ikke underligt, at ikke alene fremmede, men ogsaa Danske

har svært ved at forstaa, at det officielle Danmark i Dag indtager en Stilling til det nu foreliggende sønderjydske Spørgsmaal, der i høj Grad minder om Indstillingen for 30—40 Aar siden.

Trods alt, hvad der forud for 1920 er blevet sagt i modsat Retning, er der næppe mange om i det hele taget nogen i Danmark, der i Dag vil bestride, at Genforeningen var baade retfærdig og forsvarlig, ja den var mere end det, den var, som det blev sagt den 10. Juli 1920 paa Dybbøl, den største Stund i vort Slægtled. Nordslesvig var en Gave og en Opgave til vort Folk.

Det, der i Dag er under Udvikling i Sydslesvig, overgaar imidlertid paa sin Vis Genforeningen i 1920. Den Stilling, som Danmark efter moden Overvejelse vil tage til det, vil faa Betydning langt fremover ikke blot for Sydslesvig men ogsaa for Danmark selv. Det er derfor dybt beklageligt, at det sydslesvigske Spørgsmaal, til hvis Løsning, der var Brug for alle vort Folks Kræfter, har affødt en lige saa bitter og dybtgaaende Strid i vort Land som i 1918—20.

Ingen kan forlange, at Danmark skal kaste sig tankeløst ud i noget saa alvorligt som det, Spørgsmaalet rummer; men der er næppe nogen Tvivl om, at det danske Folks Flertal finder de danske Sydslesvigeres Ønsker rimelige og billige. Ikke mindst derfor synes den Maade, hvorpaa Spørgsmaalet er blevet behandlet af den danske Rigsdag, lidet stemmende med dennes Værdighed, og at den har skadet Sydslesvigs spirende og groende Danskhed i ikke ringe Grad, maa være klart for enhver. Det officielle Danmark har ved sin Holdning i denne Sag stillet sig i et mærkeligt Lys. Man har flere Gange givet Udtryk for at ville hilse det med Glæde, om den sydslesvigske Danskhed voksede sig stærk, men tilsyneladende viger man uden om, naar det gælder at gøre en virkelig Indsats for, at Vilkaarene for en saadan Vækst kan skabes. Her er et særdeles væsentligt Punkt, om hvilket der burde kunne skabes Enighed.

Den, der har Skoen paa, ved som bekendt bedst, hvor den trykker. Naar det derfor gælder Vilkaarene for dansk Vækst i Sydslesvig, kan ingen vide bedre Besked end Sydslesvigerne

selv, og naar de hævder, at disse Vilkaar ikke kan anses for at være til Stede, hvis de skal forblive som et Mindretal indenfor en tysk Stat, burde de tros. Efter de fem Besættelsesaar skulde man iøvrigt kunne vente, at Danmark, ogsaa det officielle Danmark, maatte have i hvert Fald nogen Forstaaelse for dette Standpunkt.

Enhver, der har haft Lejlighed til at lære den genvakte Danskhed i Sydslesvig nærmere at kende, har en stærk Følelse af, at Bevægelsen bunder i noget ægte, en bevidst Søgen mod det danske; men skønt dette er Tilfældet, turde det være klart, at den næppe vil kunne staa sig i den Dyst, som den i stedse stigende Grad vil komme ud for, efterhaanden som Modstanden mod den bliver organiseret sydfra, medmindre Danmarks Stilling bliver en anden end hidtil. Den, der tror noget andet, gør sig — efter menneskelige Begreber — skyldig i enten en Undervurdering af Omfanget og Karakteren af den tyske Indsats eller en Overvurdering af den sydslesvigske Danskheds Styrke.

Den Hjælp, Danmark har ydet og yder Sydslesvigs Danskhed i kulturel og humanitær Henseende, er betydelig og betydningsfuld, og den bliver modtaget med Tak; men den neutraliseres i ikke ringe Grad af de Vaaben, som det officielle Danmark ved sine Udtalelser og sin Holdning iøvrigt giver Modstanderne i Hænde.

Der kunde godt peges paa, at meget tyder paa, at vort Folk trænger til en saadan stor Opgave som den, et genvakt dansk Sydslesvig stiller det overfor. Der kunde ogsaa peges paa, at Danmark ikke kan være uinteresseret i de fremtidige Forhold Syd for Skelbækken; men alt dette er til syvende og sidst ikke det vigtigste. Det vigtigste er, at det danske Folk ikke ved sin Holdning kommer i Konflikt med, hvad det inderst inde anser for Ret.

Trods alt, hvad der i Tidens Løb er syndet mod og af, men ganske særlig mod Sydslesvigerne, er disse i deres overvældende Flertal af dansk Rod; de maa derfor ogsaa have Ret til at leve som Danske, naar de selv ønsker det. Det danske Folk har i stigende Tal erkendt dette, ligesom det har en umiddelbar og stærk Følelse af Pligt til at hjælpe dem til denne Ret.

Det danske Folk tjener næppe sig selv ved at sidde denne Erkendelse og denne Følelse overhørig.

Flere Gange i Historiens Løb har vi haft Mulighed for at rette de Fejl, vort Styre og vor Politik har begaaet mod Syd-slesvig; men altid forspildte vi disse Muligheder eller udnyttede dem kun halvt.

Ingensinde har vi dog haft saa store Muligheder som i Tiden efter 1945.

Det Spørgsmaal, vi nu er stillet overfor, er, om dette Tids-afsnits Historie, naar den engang skal skrives, skal have Overskriften: »De forspildte Muligheders Tid«.

I nogle afsluttende Bemærkninger i Bogen »Slesvig paa Fredskonferencen« siger André Tardieu efter at have anstillet nogle Betragtninger over, om Regeringen Zahle maaske alligevel havde ført en rigtig Politik i 1918:

»Herpaa blot dette Svar:

Hvis Deltagerne i Fredskonferencen i Paris 1919 havde tænkt paa samme Maade, hvis de havde ment, at retfærdig Gengæld altid kun varer kort — at overvunden Magt er stærkere end sejrrig Ret, og at naar Angriberen først er slaaet, bliver han den eneste, der skal tages Hensyn til...hvis Konferencen havde tænkt saaledes, da vilde det slesvigske Spørgsmaal være blevet ordnet uden Forhandling af nogen Art.

I Stedet for i et lille neutralt Lands Interesse gennem Maa-neder at drøfte anden og tredje slesvigske Zone, havde Konfe-rencen ladet Tyskland beholde dem begge — og første med.

Det er vor Stolthed, at aldrig har disse Tanker været vore.«

Danmarks Stilling til *det* sønderjydske Spørgsmaal, der nu foreligger, har næppe endnu fundet sit endelige Leje. Paa Vejen frem mod dette vil det være rigtigt og klogt, om vi holder os André Tardiens foranførte Ord for Øje; thi som Grundt-vig har sagt: Brænder kun Hjertet for Sandhed og Ret, skal Tiden nok vise: vi tænkte ej slet.

Peder Jensen.

L i t t e r a t u r :

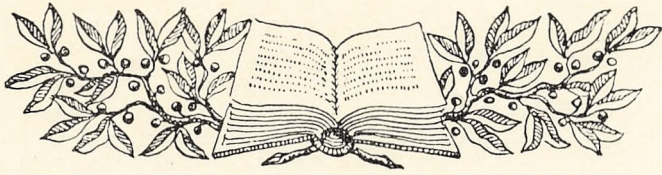
Jacques de Coussange: Det slesvigske Spørgsmaal og Selvbestemmelsesretten.

André Tardieu i Samarbejde med Franz v. Jessen: Slesvig paa Fredskonferencen Jan. 1919—Jan. 1920.

L. P. Christensen: Slesvig delt.

Minderuden i Duborg-Skolens Festsal for Skolens gamle Dreng, faldne i den 2. Verdenskrig

DUBORG-SAMFUNDETS KRONIK

AARSMØDE OG GENERALFORSAMLING 1948

Opmærksomme Læsere af denne Rubrik vil have bemærket, at der i 1947 ikke fandt nogen Generalforsamling Sted i Duborg-Samfundet. Grunden hertil var forskellige Vanskeligheder, bl. a. den spærrede Grænse, som gjorde det vanskeligt at afslutte Danmarks-Afdelingens Regnskab.

I 1948 fandt Aarsmøde og Generalforsamling Sted paa Duborg-Skolen den 12. Juni. Herom gengives nedenfor efter Flensborg Avis:

»Efter Sangen »Vort Hjem du danske Jord« bød Overlærer P. Jensen, Samfundets mangeaarige Formand, Velkommen. I smukke Ord mindedes han Ofrene fra den store Skibskatastrofe i Kattegat, og som Tegn paa Medfølelse i den store Landesorg rejste Forsamlingen sig for at vise de omkomne den sidste Ære.

Adjunkt Thomas Madsen valgtes derpaa som Ordstyrer, og han gav straks Ordet til Formanden, der aflagde Aarsberetningen. Denne vedtoges med Akklamation, ligesom Regnskabet, der ogsaa aflagdes ved Formanden, vedtoges. Efter Regnskabet udspandt der sig en kort Drøftelse, hvorunder Rektor Henry Jensen foreslog, at Duborg-Samfundet hvert Aar gav en Præmie til en Elev i Afgangsklassen. Dette Forslag hilstes af Forsamlingen med Haandklap.

Den afgaaende Bestyrelse fremkom derpaa med et Forslag til en Lovændring. Man ønskede Loven om, at Skolens Rektor skal være Samfundets Præsident ændret til, at Bestyrelsen bestaar af 7 Medlemmer, der konstitueres sig med et Forretningsudvalg paa 3 Medlemmer. . . . . Under Drøftelsen af dette Forslag fremkom flere med Ønske om at faa lovfæstet, at der skal være mindst een Lærer med i Bestyrelsen. Overlærer P. Jensen mente dog, at det maatte være en uskreven Lov, at en af Duborg-Skolens Lærere fik en Plads i Bestyrelsen, og at det var unødvendigt særlig at nedfæste det i Statutterne. Bestyrelsens Forslag *vedtoges*. Det vedtoges endvidere, at Valg af Bestyrelsen foretages paa den Maade, at fire af Bestyrelsens Pladser kommer til Valg i de lige Aar og tre i de ulige Aar.

De efterfølgende Valg gav til Resultat, at Karl Verner Grage, Anton Hoeg, Frk. Inger M. Ottosen og Frk. Inge Christensen nyvalgtes. Af den

gamle Bestyrelse bliver Overlærer P. Jensen, Lærer A. Lieb og Fru M. Christensen siddende i Bestyrelsen.

Generalforsamlingen var hermed sluttet, og efter at Formanden havde takket Adjunkt Madsen for den gode Maade, han havde varetaget Hvervet som Ordstyrer paa, spillede Frøknerne Inger Ottosen og Betty Skøtt en Originalkomposition for fire Hænder af Beethoven i to Sæter. Lektor Hoffmeyer holdt derpaa et glimrende Foredrag om Kaj Munk. Foredraget, der var baaret af en stor Kærlighed til vor Tids største Digter, underbyggede Lektoren ved Citater fra flere af Digter-Præstens Bøger, der gjorde et stærkt Indtryk paa den usædvanlig lydhøre Forsamling. Det var en gribende Tolkning af Kaj Munk, som efterlod et varigt Indtryk hos Forsamlingen.

Efter Sangen »Danmark i tusind Aar« afsluttedes. . . . . Man skiltes for atter at mødes nede i Gymnastiksalen, hvor et indbydende Kaffebord ventede. Her bød Overlærer P. Jensen dette Aars Dimittender Velkommen i Duborg-Samfundet. I en kort, alvorlig Tale rettede han manende Ord til de unge, og han lagde dem paa Sinde altid at sætte det danske Sprog i Høj-sædet. . . . . Det smukke Samvær sluttede først sent paa Aftenen med »Altid frejdig, naar du gaar«.

AARSMØDE OG GENERALFORSAMLING 1949

Efter Flensborg Avis gengives herom følgende:

»Et stort og smukt Samvær i Kammeraternes Kreds.

I den festligt smykkede Sal paa Duborg-Skolen holdt Duborg-Samfundet Fredag Aften Aarsmøde og Generalforsamling. Salen var fyldt til sidste Plads, da Formanden, Skoleinspektør P. Jensen, Harreslevmark, bød Velkommen og rettede særlig hjertelige Ord til tre gamle Duborg-Elever, der i Anledning af, at det var 25 Aars-Dagen for deres Dimission havde faaet Sæde paa Hæderspladserne. Ogsaa til dette Aars Dimittender, der er det største Hold i Skolens Historie, og som senere paa Aftenen blev optaget i Samfundet, rettede Formanden hjertevarme Ord.

Efter Underholdning ved et Elev-Orkester fortalte Konsulent J. Rosendahl i et morsomt og causerende Foredrag

Spredte Indtryk fra en Rejse i England.

Kort efter Befrielsen foretog Konsulenten efter det britiske Informationsministeriums Indbydelse en Foredragsrejse gennem Storbritannien og holdt i henved 200 Møder med Tilhørere fra alle Samfundslag og Aldersklasser Foredrag om danske Forhold. Med et aabent Sind for det komiske i enhver Situation, men paa den anden Side ogsaa typisk engelske eller skotske har Rosendahl evnet at lade Hundreder af Indtryk fæstne sig i Bevidstheden Med Anekdoter, der sprudlede af Lune, og i al deres Enkelhed stak baade til højre og venstre, gav Taleren en glimrende Karakteristik af engelsk Dagligdag og Væsen, der viser, at alle Forudsætninger for et varmt Venskab mellem Danmark og England er til Stede.

Der findes maaske ikke to andre Folk i Europa, der passer bedre sammen

end Englændere og Danske. Følgende Historic om Skotterne vakte Jubel: Jeg rejste sammen med en Englænder i Tog gennem Skotland, da min Rejseledsager siger: Der bag det Bjerg ligger en Landsby, hvor Kattene ingen Haler har. Naa, hvorfor ikke det? Ser du, det er for at spare paa Brændslet, for naar Katten ingen Hale har, kan den hurtigere komme ind gennem Døren, og der spildes ikke saa meget Varme!

For øvrigt, fortalte Konsulent Rosendahl, er den lille Havfrue paa Langelinie og Frøken Merete Nordentoft sikkert de bedst kendte danske Damer i England, hvor man ikke kender ret meget til det lille Danmark, der ligger saa uendelig fjernere fra Old England end Indien, New Zealand, Afrika og Palæstina!

Lærer-Sangkoret sang derpaa under stærkt Bifald en Afdeling morsomme Sange, hvorefter Kaffen serveredes, og Lagkagerne i Procession førtes ind i Salen.

Gode Ord af Realklassens Lærere.

Adjunkt Th. Madsen, der har været Klasselærer for en af Realklasserne, tog i en smuk Tale Afsked med sine Elever og sagde bl. a.:

I, der kom til os senere, har gennem jeres Arbejde vist, at Undergrunden er god nok.... Naar I gaar ud herfra, saa tænk paa det gamle Ord om, at man ikke lærer for Skolen, men for Livet. Adjunkt Madsen ønskede sine gamle Elever Held og Lykke paa Livets Vej. Ogsaa Lærer *Borgaa* dvælede ved fælles gode Minder fra Tiden sammen med sine Elever i Realklasse 2b, og han gav Eleverne de bedste Ønsker med paa Vejen.

Dimittenderne blev derefter højtideligt optaget i Duborg-Samfundet....

Rektor Henry Jensen rettede smukke Ord til de unge Mennesker, der nu forlader Skolen, og haabede, at Eleverne havde oplevet det, der ikke kan defineres ved en dansk Skole i Grænselandet. Rektor lagde dem paa Sinde aldrig at glemme Duborg-Skolen, men trofast slutte op, naar der kaldes.

Fra Elevernes Side blev der ved Karlo Petersen bragt Skolen og Lærerne en varm Tak for Skoletiden, og han sluttede med at recitere et Digt, han selv havde skrevet.

Denne Del af Festen sluttede med Sangen: »Søndret laa det sidste Værn«, hvorefter man tog fat paa

Generalforsamlingen.

Formandens Aarsberetning og Regnskab godkendtes enstemmigt; derimod var der en Del Drøftelse om en Række af den afgaaende Styrelse fremsatte Forslag til Lovændringer. Medens en ny Tilføjelse angaaende en Generalforsamlings Beslutningsdygtighed i visse Forhold henvistes til fornyet Behandling paa næste Generalforsamling, vedtoges en Paragraf, hvorefter Duborg-Skolens Lærerkollegium skal være repræsenteret i Duborg-Samfundets Styrelse ved et Medlem, der skal vælges paa Generalforsamlingen. Da ingen af de afgaaende Medlemmer, Formanden, Skoleinspektør P. Jensen, Lærer Aksel Lieb og Fru Marianne Christensen, ønskede Genvalg, nyalgtes

Rektor Henry Jensen, Bankassistent Otto Christiansen og Lærer Chr. Harck. Ordstyreren, Lærer Stig Hansen sluttede Generalforsamlingen med en hjertelig Tak til den afgaaende Formand for hans store og energiske Arbejde for Samfundet og for det smagfulde Aarsskrift, Samfundet plejer at udsende.

Det gode Samvær paa Duborg Banke sluttede for første Gang siden 1939 med et Bal til hen paa de smaa Timer.

Den nye Styrelse

har følgende Sammensætning: Rektor Henry Jensen (Formand), Lærer Chr. Harck (Næstformand), Bankassistent Otto Christiansen (Kasserer), Journalist K. W. Grage (Sekretær), Overlærer Frk. I. M. Ottosen, Kontorassistent Frk. Inge Christensen og Sekretær A. Hoeg.

FRIT EFTER PROTOKOLLEN OG LIDT MERE

Lovændringer.

Lovændringer har der i de senere Aar været nogle Gange, og disse kan for Medlemmer, der har Flensborg paa Afstand, synes at betegne saa snørklede Linier, at et Par Ord om Baggrunden for dem turde være paa deres Plads.

Ifølge de oprindelige Love var Skolens Rektor Samfundets Formand. Da Rektor Bernhard Hansen efter 1945 fik sin Tid saa stærkt optaget, at han ikke saa godt ogsaa kunde varetage en Formands Pligter, besluttede den øvrige Styrelse i 1946 for at bevare ham i Ledelsen at foreslaa Generalforsamlingen, at Samfundets Ledelse skulde bestaa af Skolens Rektor som Samfundets Præsident og en Styrelse paa 6 Medlemmer, der konstituerede sig med Formand, Sekretær og Kasserer. Dette vedtoges.

Imidlertid faldt Baggrunden for denne Lovændring bort, da Bernhard Hansen trak sig tilbage fra Stillingen som Rektor, hvorfor Styrelsen i 1948 foreslog og fik Paragraffen angaaende Ledelsen ændret som omtalt ovenfor i Kronikken.

Den nu afgaaede Styrelse var principielt af den Mening, at den nære Forbindelse mellem Skolen og Samfundet, der betinges af, at Samfundet er et Barn af Skolen, nu da Samfundet er blevet saa gammelt, at det i alt væsentligt skulde kunne staa paa egne Ben, ikke mere skulde hvile paa skrevne, men paa uskrevne Love.

Naar vi alligevel paa Generalforsamlingen i 1949 foreslog og fik Forbindelsen lovfæstet paany, om end i en anden Form end tidligere, skete dette, fordi vi mente, at et frugtbart Samarbejde, nu da Skolen tildels har skiftet Ansigt udadtil, derved bedre vilde være sikret.

Samfundets Økonomi — »Midler« og Maal.

Mens Protokollen for den første halve Snes Aars Vedkommende rummer talrige Klagesuk over svigtende Indgang af Medlemsbidrag, er der, alt som Aarene er gaet, sket en glædelig Forandring, hvad dette Forhold angaar. Efterhaanden som Samfundet voksede, og Medlemmerne blev ældre, kom

der ikke blot Balance mellem Indtægt og Udgift, men der kom en Tid, da der kom Penge i Kassen og Penge paa Rente. I de senere Aar var Samfundets Økonomi blevet god. Naar dette var Tilfældet, skyldes det at, der blandt Medlemmerne er mange, der har ydet betydelig mere i Medlemsbidrag end de fastsatte Mindstebeløb. Der er god Grund til at sige Tak herfor.

Desværre gik det jo med Markkapitalen som med alle andre Penge her-nede. Den svandt ved Valutareformen ind til næsten ingenting. Med Af-delingen i Danmark staar det heldigvis bedre til. Gennem denne har det ikke blot været muligt at yde 6000 Kr. til Rektor, Dr. phil. Andreas Hanssens Mindelegat; men den har endda, foruden at den har betalt det sidst udkomne Aarsskrift med ca. 1200 Kr., en Beholdning paa henimod 4000 Kr.

Paa Generalforsamlingen i 1948 blev det hævdet, at det var forkert af Samfundet at ruge over saa mange Penge, som Tilfældet var, og at disse kunde bruges til fornuftige Formaal. Fra Styrelsens Side blev det gjort gældende, at det ikke var nogen Fejl, at Samfundet var vel funderet økonomisk, at man havde ydet de før omtalte 6000 Kr. til Dr. Andreas Hanssens Mindelegat, og at der ogsaa i Fremtiden vilde kunne findes Anvendelse for Penge, f. Eks. til Udgivelse af Aarsskrift. (Ad Aare maa Aarsskriftet igen kunne bæres af Annoncerne.)

Det er jo en meget udbredt Opfattelse, at Kasserere er tilbøjelige til at sætte sig paa Kassen, at der med andre Ord samles Penge uden andet Formaal end at faa en velspækket Kasse. Der er derfor intet besynderligt i, at den nævnte Betragtning kunde fremføres. Imidlertid har man indenfor Styrelsen i flere Aar haft baade et stort og et ganske vist mindre, men dog til en vis Grad monumentalt Maal for Øje ved sine Opsparinger. Herom fortæller Protokollen fra 1948 bl. a.: De to (allerede) forrige Aar fremsatte Tanker: 1) at oprette et Legat og 2) at rejse et synligt Minde for de faldne fra Skolen, eventuelt for alle faldne danske Sydslesvigere (en Mindetavle paa Duborg-Skolen eller en Mindemur paa den gamle Kirkegaard) drøftedes paa ny. Begge Tanker havde Styrelsens udelte Tilslutning.

Der blev imidlertid peget paa, at der, skønt Krigen var forbi, meget vel kunde indløbe flere Dødsbudskaber (der er ikke alene mange Fanger, men ogsaa en Del savnede, hvis Skæbne vi ikke kender), hvorfor Tidspunktet for Rejsning af et Minde muligvis endnu ikke var inde.

Foranstaltninger i Aarets Løb.

Den 10. December 1948 talte Overlærer R. P. Sørensen fra Frøslev i Duborg-Samfundet om sin Deltagelse i en videnskabelig Ekspedition til Grønland. I Tilslutning til Foredraget vistes en Serie meget smukke Farve-lysbilleder fra vor store Koloni.

Desværre var Besøget over al Maade ringe. Alligevel blev Aftenen en Oplevelse for de mødte. Foredragholderen havde fortjent fuldt Hus.

En Fastelavnsfest med Bal var planlagt, men maatte aflyses paa Grund af manglende Tilslutning.

EN MINDERUDE I FESTSALEN
70 AARS-DAGEN FOR DR. ANDREAS HANSSENS FØDSEL

En Opgave, det vilde have været os kært at løse.

Den 4. Marts 1949 — paa 70 Aars-Dagen for Rektor, Dr. phil. Andreas Hanssens Fødsel — afsløredes i Duborg-Skolens Festsal en meget smuk Minderude for Skolens faldne Dreng. Ved denne Lejlighed blev der foruden af Skolens Rektor talt af Redaktør L. P. Christensen og Skoledirektør Bernhard Hansen.

Som nævnt havde vi indenfor Styrelsen syslet med en lignende Tanke. Det vilde have været os kært, om det var blevet os forundt at løse Opgaven. Nu maa vi nøjes med Bevidstheden om at have været med til det gennem vor Delagtighed i Dr. Andreas Hanssens Mindelegat, hvorfra Midlerne til Ruden er taget.

LIDT PERSONLIGT TIL SLUT

Da cand. mag. G. Worsøe Schmidt i 1933 forlod Duborg-Skolen, bad Rektor, Dr. phil. Andreas Hanssen mig om i Worsøe Schmidts Sted at indtræde i Styrelsen for Duborg-Samfundet og overtage det ledige Hveiv som Medlem af Redaktionsudvalget, der i øvrigt bestod af Lærerinde Frk. Elis. Madsen og Peter Køster.

Siden da har jeg været med i denne ganske vist periferiske, men ikke uvigtige Gren af Arbejdet omkring Skolen. I de Aar, der er gaaet, har jeg set Duborg-Samfundet vokse sig større og stærkere.

Mange Haab har foldet sig ud, men mange er bristet, mens de endnu kun var i Knop. Mange af vore gode unge fik brutalt deres Livstraad klippet over af Krigens onde Hænder, andre modnede den længe før Tiden til voksne Mænd og Kvinder.

I de mørkeste Tider søger man stærkest mod Lyset. Derfor har vi nu efter den Sværdtid, vi har gennemlevet, Mulighed for en Plovtid og en Saatid som aldrig før her i Sydslesvig.

Maatte dette blive erkendt fuldtud!

Naar jeg nu, da jeg ikke mere har mit Virke ved Duborg-Skolen, ogsaa — om end med lidt Vemod — træder tilbage fra det Arbejde i Duborg-Samfundet, der har været mig en kær Pligt, sker det med Ønsket om, at Duborg-Samfundet i Tiden fremover maa vokse i indre og ydre Styrke til Værn om og Virke for vor danske Arv, ligesom jeg føler Trang til fra dette Sted at rette en Tak til Medarbejdere ved Aarsskriftet og i Styrelsen og — sidst, men ikke mindst — en hjertelig Tak til de gamle Elever for den Tillid og Venlighed, de har vist mig i Aarenes Løb, og for den Overbærenhed, der ogsaa nu og da har været Brug for.

Harreslev ved Flensborg, i Juli 1949.

Peder Jensen.

RONRAD JØRGENSENS
BOGTRYKKERI-BUILDING